

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему Розробка механізму підвищення рівня фінансової безпеки на промисловому підприємстві

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0729-уфпс
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
(код і назва спеціальності)

страхування»

Німкова О.В.

освітньої програми управління фінансами
(код і назва освітньої програми)

підприємницьких структур

спеціалізації

(код і назва спеціалізації)

(ініціали та прізвище)

Керівник професор кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, професор, д.е.н.

Метеленко Н.Г.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, доцент, к.ф.н.

Макушинська А.П.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)
Освітня програма Управління фінансами підприємницьких структур
(код та назва)
Спеціалізація _____
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., проф.
Метеленко Н.Г.

«___» _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНЦІ

Німковій Олені Валеріївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Розробка механізму підвищення рівня фінансової безпеки на промисловому підприємстві

керівник роботи Метеленко Н.Г., д.е.н., професор,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «__» _____ 2019 року № _____

2. Строк подання студентом роботи Дата згідно графіку захисту

3. Вихідні дані до роботи Публічна фінансова звітність банку, що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

Теоретична частина. Теоретичні основи фінансової безпеки промислового підприємства

Аналітична частина. Аналіз фінансової безпеки промислового підприємства

Проектна частина. Забезпечення фінансової безпеки промислового підприємства за рахунок оновлення матеріально-технічної бази та збільшення маси прибутковості

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Рис.1.1. Зміст процесу визначення економічної безпеки підприємства; Таблиця 1.1. Порівняльна характеристика стратегічного і оперативного контролінгу. Таблиця 1.3. Аналіз зовнішніх і внутрішніх умов функціонування підприємства. Рис.1.2. Алгоритм розробки альтернативних стратегій розвитку підприємства. Рис.1.3. Методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Рис. 1.4. Методичні підходи до рівня економічної безпеки. Таблиця 2.1. Основні показники діяльності ПАТ «Гідросила МЗТГ». Рис.2.1. Динаміка чистого прибутку та собівартості реалізованої продукції. Рис.2.2. Динаміка чистого та валового прибутку. Таблиця 2.2. Фінансові результати діяльності ПАТ «Гідросила МЗТГ». Таблиця 2.3. Рентабельність ПАТ «Гідросила МЗТГ»..

Рис.2.3. Динаміка показників рентабельності. Таблиця 2.4. Оцінювання структури джерел фінансових ресурсів. Таблиця 2.5. Динаміка та структура власного капіталу підприємства. Рис.2.4. Динаміка та структура поточних зобов'язань та забезпечень. Таблиця 2.10. Динаміка позикових та залучених коштів підприємства. Таблиця 2.11. Вартість основних засобів підприємства за групами (виробничого призначення на кінець року). Таблиця 2.12. Основні засоби підприємства за призначенням. Таблиця 2.13. Структура основних засобів підприємства. Таблиця 2.14. Основні показники фінансової безпеки основних засобів. Рис.1.1. Зміст процесу визначення економічної безпеки підприємства. Таблиця 1.1. Порівняльна характеристика стратегічного і оперативного контролінгу. Таблиця 1.3. Аналіз зовнішніх і внутрішніх умов функціонування підприємства. Рис.1.2. Алгоритм розробки альтернативних стратегій розвитку підприємства. Рис.1.3. Методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Рис. 1.4. Методичні підходи до рівня економічної безпеки. Таблиця 2.1. Основні показники діяльності ПАТ «Гідросила МЗТГ». Рис.2.1. Динаміка чистого прибутку та собівартості реалізованої продукції. Рис.2.2. Динаміка чистого та валового прибутку. Таблиця 2.2. Фінансові результати діяльності ПАТ «Гідросила МЗТГ». Таблиця 2.3. Рентабельність ПАТ «Гідросила МЗТГ». Рис.2.3. Динаміка показників рентабельності. Таблиця 2.4. Оцінювання структури джерел фінансових ресурсів. Таблиця 2.5. Динаміка та структура власного капіталу підприємства. Рис.2.4. Динаміка та структура поточних зобов'язань та забезпечень. Таблиця 2.10. Динаміка позикових та залучених коштів підприємства. Таблиця 2.11. Вартість основних засобів підприємства за групами (виробничого призначення на кінець року). Таблиця 2.12. Основні засоби підприємства за призначенням. Таблиця 2.13. Структура основних засобів підприємства. Таблиця 2.14. Основні показники фінансової безпеки основних засобів. Таблиця 3.1. Сума інвестицій на оновлення обладнання потокових ліній. Таблиця 3.2. Графік сплати лізингових платежів. (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А). Таблиця 3.3. Графік сплати лізингових платежів (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010). Таблиця 3.4. Регулярні лізингові платежі з постійним темпом зміни (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А). Таблиця 3.5. Регулярні лізингові платежі з постійним темпом зміни (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010). Таблиця 3.6. Регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А). Таблиця 3.7. Регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010). Таблиця 3.8. Регулярні платежі різними методами (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А). Таблиця 3.9. Регулярні платежі різними методами (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010). Таблиця 3.10. Розрахунок кредитування оновлення основних засобів на основі ануїтетної схеми (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А). Таблиця 3.11. Розрахунок кредитування оновлення основних засобів на основі стандартної схеми (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А). Таблиця 3.12. Порівняння схем нарахування кредитних платежів за основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А. Таблиця 3.13. Розрахунок кредитування оновлення основних засобів на основі ануїтетної схеми (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010). Таблиця 3.14. Розрахунок кредитування оновлення основних засобів на основі стандартної схеми (основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010). Таблиця 3.12. Порівняння схем нарахування кредитних платежів за основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010. Таблиця 3.13. Порівняння та розрахунок економії лізингових платежів та кредиту. Таблиця 3.14. Розрахуємо показників ефективності оновлення основних засобів

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Метеленко Н.Г., професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів	18.09	19.10
2	Метеленко Н.Г., професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів	19.10	30.10
3	Метеленко Н.Г., професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів	30.10	16.11

7. Дата видачі завдання 10.09.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/П	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Дослідження теоретичних основ фінансової безпеки промислового підприємства</i>	<i>25.10.2020</i>	
2	<i>Огляд літературних джерел з фінансової безпеки промислового підприємства</i>	<i>30.10.2020</i>	
3	<i>Збір даних та дослідження звітної документації ПАТ «Гідросила МЗТГ»</i>	<i>6.11.2020</i>	
4	<i>Аналіз фінансової безпеки ПАТ «Гідросила МЗТГ»</i>	<i>20.11.2020</i>	
5	<i>Розробка практичних рекомендацій щодо покращення фінансової безпеки</i>	<i>30.11.2020</i>	

Студент _____ Волошина О.О. _____
 (підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____ Метеленко Н.Г. _____
 (підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Макушинська А.П. _____
 (підпис) (ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Німкова О.В. Розробка механізму підвищення рівня фінансової безпеки на промисловому підприємстві.

Кваліфікаційна випускна робота на здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 - Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник О.О.Шапуров. Інженерний навчально-науковий інститут ЗНУ, кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, 2020.

Сформовано теоретичні основи фінансової безпеки промислового підприємства. Проаналізовано фінансову безпеку промислового підприємства. Запропоновано забезпечення фінансової безпеки промислового підприємства за рахунок оновлення матеріально-технічної бази та збільшення маси прибутковості.

Ключові слова: ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, ПРИБУТКОВІСТЬ, ОНОВЛЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ

ABSTRACT

Nimkova O.V. Development of a mechanism to increase the level of financial security at an industrial enterprise

Qualifying final work obtaining a master's degree in higher education by specialty 072 - Finance, banking and insurance, scientific supervisor. O.O.Shapurov. Engineering Educational and Scientific Institute ZNU, Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance. 2020.

The qualifying final work has outlined and described theoretical basis financial safety of the industrial enterprise. Financial security of the industrial enterprise are analyzed. It is proposed to ensure the financial security of the industrial enterprise by updating the material and technical base and increasing the mass of profitability.

Keywords: FINANCIAL SECURITY, PROFITABILITY, UPDATE OF MATERIAL AND TECHNICAL BASE

АННОТАЦИЯ

Нимкова А.В. Разработка механизма повышения уровня финансовой безопасности на промышленном предприятии.

Квалификационная выпускная работа на соискание степени высшего образования магистра по специальности 072 - Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель О.О.Шапуров. Инженерный учебно-научный институт ЗНУ, кафедра информационной экономики, предпринимательства и финансов, 2020.

Сформированы теоретические основы финансовой безопасности промышленного предприятия. Проанализировано финансовую безопасность промышленного предприятия. Предложено обеспечения финансовой безопасности промышленного предприятия за счет обновления материально-технической базы и увеличение массы доходности.

Ключевые слова: ФИНАНСОВАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ, ДОХОДНОСТЬ, ОБНОВЛЕНИЕ МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БАЗЫ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	
1.1. Формування економічної безпеки підприємства: сутність та складові.....	
1.2. Теоретико-методичні основи формування програм антикризових заходів.....	
1.3. Аналіз методичних підходів до оцінки фінансової безпеки промислового підприємства.....	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	
2.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства.....	
2.2. Аналіз економічної ефективності промислового підприємства.....	
2.3. Аналіз фінансової безпеки ресурсів промислового підприємства.....	
2.4. Фінансова безпека матеріально-технічної бази промислового підприємства.....	
РОЗДІЛ 3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ОНОВЛЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ТА ЗБІЛЬШЕННЯ МАСИ ПРИБУТКОВОСТІ.....	
3.1. Застосування фінансового лізингу ПАТ «Гідросила МЗТГ» з метою покращення фінансової безпеки.....	
3.2. Покращення матеріально - технічної бази ПАТ «Гідросила МЗТГ» за рахунок залучення позикових коштів.....	
3.3. Збільшення маси прибутковості ПАТ «Гідросила МЗТГ» як фактор зміцнення фінансової безпеки	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	

ВСТУП

Актуальність теми. Зростання складності, динаміки та насиченості соціально-економічних процесів вимагають якісно нового підходу до управління. Особливо це стосується економічної безпеки підприємства, системи її управління, оскільки несприятливі впливи на суб'єкт господарювання потребують високоефективних заходів щодо протистояння загрозам економічної безпеки та створення системи заходів для їх попередження.

Вище зазначені обставини й пояснюють актуальність та своєчасність розробки теми даної кваліфікаційної роботи.

Мета й завдання дослідження. Розробка механізму підвищення рівня фінансової безпеки на промисловому підприємстві

Для досягнення зазначеної мети сформульовано такі завдання:

- сформулювати основні теоретичні основи фінансової безпеки промислового підприємства;
- проаналізувати фінансову безпеку промислового підприємства
- запропонувати шляхи забезпечення фінансової безпеки промислового підприємства

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є фінансово – господарська діяльність ПАТ «Гідросила МЗТГ».

Предметом дослідження є заходи забезпечення фінансової безпеки промислового підприємства.

Методи дослідження. Загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз, синтез, теоретичне моделювання, абстрагування; спеціальні методи: горизонтальний та вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз.

Матеріалами для дослідження стали: спеціальна література з проблем теорії та практики фінансової безпеки промислового підприємства, нормативні документи, статистичні дані.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено:

- науково – методичний підхід до фінансової безпеки, на відміну від існуючих підходів заходи охоплюють оновлення матеріально – технічного парку, антикризовий інноваційний розвиток виробництва, удосконалення системи виробництва.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені в ході дослідження науково – практичні рекомендації можуть бути використані в діяльності ПАТ «Гідросила МЗТГ» та на інших промислових підприємствах, що дозволить покращити фінансову безпеку промислового підприємства.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені в доповіді на Міжнародній науково – практичній конференції «Біоекономіка як ключовий фактор розвитку виробництва та екологізації промислового регіону».

Публікації. Основні положення роботи опубліковано в матеріалах міжнародної науково-практичної конференції та міжнародному науково – практичному семінарі.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні документи, навчально – методична література, наукові публікації в періодичних виданнях з питань фінансової безпеки промислового підприємства, а також фінансова звітність промислових підприємств та зокрема ПАТ «Гідросила МЗТГ».

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на ___ сторінках. Робота містить ___ таблиць, ___ рисунків та ___ додатків. Список використаних джерел налічує ___ найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМТВА

1.1. Формування економічної безпеки підприємства: сутність та складові

Передумовою виникнення поняття економічної безпеки підприємства є все зростаючий вплив зовнішнього середовища, потреба у забезпеченні життєздатності промислових об'єктів в транзитивній економіці за умов підвищення їх конкурентоспроможності. Водночас, необхідно враховувати наслідки нестабільної ситуації в економіці, які через розрив встановлених економічних зв'язків сприяють зростанню невизначеності, що негативно впливає на економічний стан промислових підприємств. Аналіз розуміння сутності економічної безпеки підприємства показав, що у своєму становленні ця категорія значно еволюціонувала - первісне поняття економічної безпеки розглядалося як гарантування умов збереження комерційної таємниці й інших секретів підприємства (такому трактуванню економічної безпеки присвячені публікації початку 90-х років минулого сторіччя) до сучасних трактувань – як забезпечення стійкого і динамічного розвитку підприємства в умовах негативного впливу зовнішнього середовища [1, с.161].

Проведений аналіз свідчить: ставлення вітчизняних економістів до сутності економічної безпеки було неоднорідне. Існувало декілька основних підходів, які, з певною часткою умовності, можна назвати як «інформаційний», «зовнішній» та «ресурсно-функціональний».

У рамках інформаційного підходу пропонувалося досліджувати виходячи з постулату, що ступінь надійності всієї системи зберігання інформації визначається рівнем безпеки найслабшої її ланки, яким вважається персонал організації.

Вадою цього підходу є зведення проблеми економічної безпеки тільки до захисту інформації та комерційної таємниці, що не враховує всього спектру впливу зовнішнього середовища як основного джерела небезпек для діяльності підприємства та внутрішніх загроз його діяльності.

З позицій впливу зовнішнього середовища, захисту підприємств від його негативного впливу розглядається зміст категорії економічної безпеки підприємства у контексті «зовнішнього» підходу.

Так Т. Ковальов і Т. Сухорукова тлумачать економічну безпеку як «...здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей загальної корпоративної стратегії в умовах невизначеного і конкурентного середовища» [2, с.48].

А.Чупіс зауважує, що під економічною безпекою слід розуміти «...сукупністю економічних механізмів, які забезпечують стійкість підприємств до впливу природних та економічних ризиків, достатній рівень кредитоспроможності й інвестиційної привабливості, а також позитивну віддачу власного капіталу» [3, с.44].

Н.О. Подлужна наголошує, що «...економічна безпека підприємства це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу» [4, с.10].

Цієї позиції дотримувалася переважна більшість вітчизняних економістів:

М. М. Єрмошенко пропонує розглядати економічну безпеку суб'єкта господарювання як «...такий його фінансовий стан, який характеризується збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством» [5, с.26], Д. П. Пілова - «...як здатність підприємства чинити опір сукупному впливу загроз макро- та мікросередовищ з метою досягнення своєї стратегічної мети в результаті усіх видів діяльності» [6, с.900].

На думку В. П. Пономарьова, необхідно досліджувати проблему економічної безпеки через призму гармонізації «..як міру гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних із ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства» [7, с.90].

Як зазначає О.С. Власюк, «генеза категорії «економічна безпека» базується на таких поняттях, як інтереси, потреби, цінності, цілі, загрози» [8, с.43].

Реалізація інтересів проявляється у досягненні певних цілей, а реалізації інтересів можуть протидіяти і заважати загрози. Необхідно мати на увазі, що в економічній сфері формування інтересів, виникнення загроз цим інтересам, їхня взаємодія відбувається в певному середовищі, яке внаслідок цього також слід розглядати як частину системи економічної безпеки».

О.І. Судакова також пропонує розглядати організаційно-економічні основи та змістовне наповнення категорії «безпека» як задоволення потреб існування, цілісності, незалежності та розвитку, причому спроможність забезпечення мети суб'єкта задля його самореалізації, розширеного самовідтворення і розвитку, розцінюється як індикатор безпеки. Дана теза підтверджується фактом того, що категорія безпеки одночасно залишається також потребою за власною сутністю відповідно до відомої пірамідальної ієрархії потреб [9].

Беззаперечно, що від змістовного наповнення понять «інтереси», «загрози», «захист» значною мірою залежать форми, методи і засоби забезпечення безпеки. Як вже зазначалося, саме протиріччя в конкретному змісті інтересів є джерелом внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці.

О.С. Журавка визначає економічну безпеку як «...здатність суб'єктів підприємництва здійснювати свою господарську, в тому числі й фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових

ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища».

У цьому визначенні, на погляд автора, найчіткіше виявлено сутнісну характеристику категорії «економічна безпека», що розглядається у діяльністному аспекті (безпека як діяльність) на відміну від більш вузького статичного (безпека як стан), що не враховує динамічні процеси розвитку промислових об'єктів [10, с.234].

.У наукових працях Т.В. Хайлової при уточненні поняття «економічна безпека підприємництва» введено до наукового обігу поняття «ядро економічної безпеки підприємництва», яке визначено «...забезпеченість поступального економічного розвитку суспільства з метою виробництва необхідних благ та послуг, що задовольняють індивідуальні та суспільні потреби».

Взагалі, при дослідженні сутності економічної безпеки підприємства необхідно враховувати поліструктурність даної економічної категорії, яка може розглядатися на міжнародному (глобальна та регіональна) рівні; національному (державна та недержавна) та корпоративному рівні (підприємства, фірми, корпорації тощо) [11, с.236].

З формуванням у країні основ ринкових відносин змінюються й наукові парадигми, виникають і розвиваються суто ринкові підходи до методів і принципів здійснення господарської діяльності. Як наслідок даного процесу можна відзначити ряд наукових робіт з проблем теоретичного осмислення категорії «економічна безпека» у рамках «ресурсно-функціонального» підходу.

В основу сучасного уявлення про категорію економічної безпеки закладено діяльнісний підхід, тобто дослідження безпеки як об'єктивної дійсності суб'єкта у певних умовах, що базується на активній взаємодії цього суб'єкта та умов його існування, якими він опанував у процесі власної самореалізації і здатен контролювати.

С.М. Шкарлет наголошує на тому, що базовим підґрунтям економічної безпеки підприємств і головним елементом активізації процесу її формування є механізм забезпечення збалансованого та безупинного розвитку, що досягається за допомогою використання усіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей, за якими гарантується найбільш ефективно їх використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, а також запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам) [12, с.6].

О.В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко дотримуються цієї ж позиції «Економічна безпека фірми (підприємства, організації) - це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних і оборотних коштів, структури його капіталу, норми виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства й перспектив його технологічного та фінансового розвитку» [13, с.98].

У рамках ресурсно-функціонального підходу М. Бендиков виділяє фінансову, інтелектуальну, кадрову, технологічну, правову, екологічну, інформаційну складові економічної безпеки підприємства [14, с.8]..

Слід відмітити, що система функціональних складових оцінки економічної безпеки та їх граничні значення повинні обґрунтовуватися, виходячи з поточного стану конкретної економічної системи, з урахуванням головних тенденцій та можливостей її розвитку.

Так Пластун О.Л. зазначає, що «Економічна безпека - це певний стан економічної стабільності в якому повинно перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії» [15, с.58].

С. Ілляшенко пропонує включати до складу функціональних складових економічної безпеки також ринкову та інтерфейсну, що характеризують надійність взаємодії з економічними контрагентами підприємства. Це

дозволяє, беззаперечно, більш повно враховувати вплив зовнішнього середовища на стан підприємства в аспекті економічної безпеки [16, с.13].

На основі узагальнення підходів до виділення функціональних складових економічної безпеки зміст процесу визначення економічної безпеки машинобудівного підприємства наведений на рис. 1.1

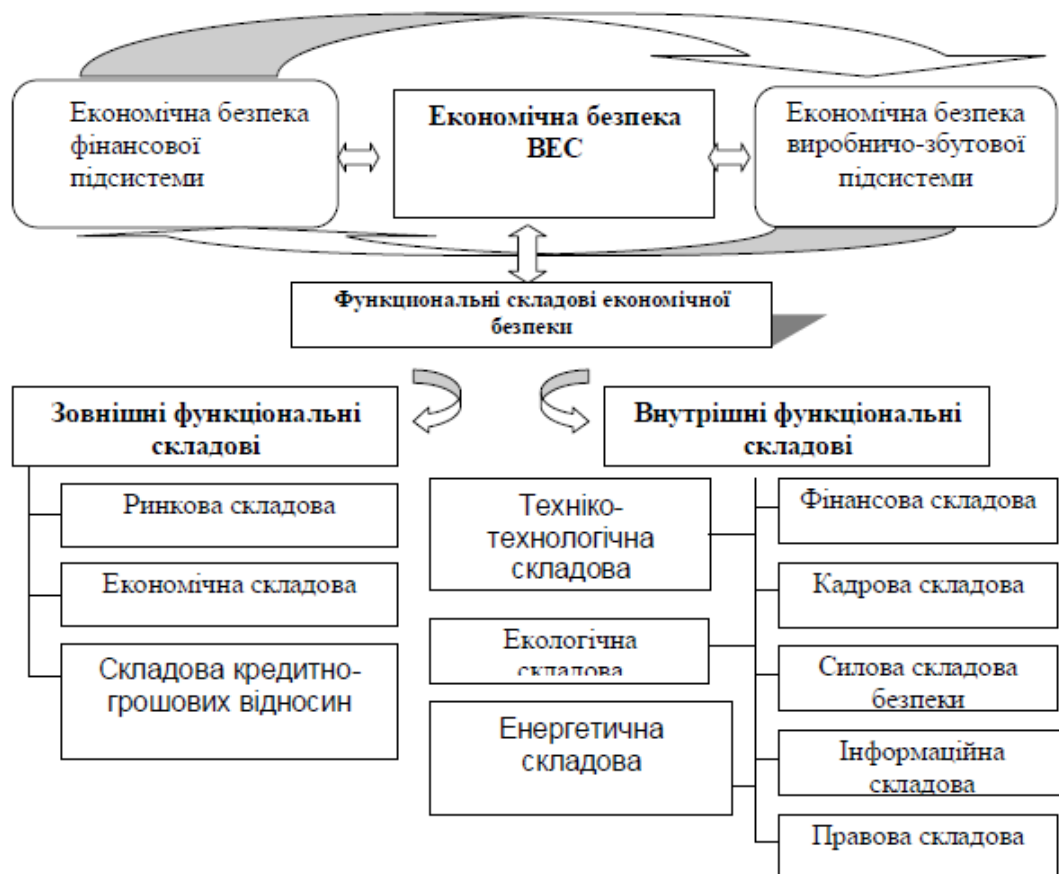

Рис.1.1. Процес економічної безпеки підприємства

Мінливість зовнішнього середовища функціонування підприємств викликають необхідність використання принципів системного підходу у дослідженні процесів забезпечення економічної безпеки підприємств в сучасних економічних умовах, який є конкретизацією діалектичного методу і його застосування до вивчення об'єктів різного рівня складності.

І.Г. Мішина зазначає, що сприйняття економічної безпеки як цілісної системи дозволяє виділити її суб'єкти і об'єкти і проводити дослідження з позиції суперечливості в процесі реалізації інтересів [17, с.66].

Складність, нестабільність і невизначеність зовнішнього середовища функціонування підприємства викликають необхідність використання принципів системного підходу у дослідженні процесів забезпечення економічної безпеки в сучасних економічних умовах і визначення підприємства як виробничо-економічної системи (ВЕС), під якою розуміють підсистему суспільства, що здійснює виробництво, розподіл і споживання матеріальних благ. Використання системного підходу дозволить досліджувати особливості забезпечення економічної безпеки виробничо-збутової підсистеми ВЕС (підприємство, постачальники сировини, матеріалів, споживачі готової продукції, система транспорту та складського господарства), а також особливості забезпечення економічної безпеки фінансової підсистеми ВЕС (підприємство, кредитори, дебітори, фінансово-кредитні інститути).

Застосування принципів системного підходу і методів економіко-математичного моделювання, які, незважаючи на величезний потенціал, не в повній мірі використовуються для дослідження категорії економічної безпеки, дозволить досліджувати вплив превентивних заходів щодо забезпечення її певного рівня на ефективність функціонування ВЕС, як у статиці, так і у динаміці.

Безумовним кроком уперед слід вважати публікації в економічній літературі щодо трактування економічної безпеки підприємства з позицій системного підходу.

Виходячи з вищезгаданого Л. П. Гончаренко і Е. С. Куценко визначають поняття «системи економічної безпеки підприємства», що у рамках ресурсно-функціонального підходу базується на ефективному використанні його ресурсів, що забезпечувало б стабільне функціонування підприємства на теперішньому етапі та стійкий розвиток у майбутньому [18, с.38].

К.С. Горячева визначає сутність економічної безпеки як стан його економічної системи, котрий можна характеризувати «...збалансованістю і

стійкістю до негативного впливу будь-яких загроз, її здатністю забезпечувати на основі власних економічних інтересів свій сталий і ефективний розвиток» [19, с.66].

При цьому до складу економічної безпеки підприємства включено такі підсистеми: фінансова, внутрішньоекономічна, зовнішньоекономічна (економіка зв'язків підприємства з зарубіжними підприємствами) і соціально-економічна.

І.І. Нагорна: розглядає економічну безпеку як базову відносно поняття "фінансова безпека", визначає її як такий стан економічного механізму країни, який характеризується збалансованістю та стійкістю до негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, його здатності забезпечувати на основі реалізації національних інтересів стабільний та ефективний розвиток вітчизняної економіки та соціальної сфери. На його думку, економічна безпека базується на економічній незалежності, стабільності національної економіки, здатності до економічного саморозвитку, високому рівні самодостатності економіки [20, с.243].

1.2. Теоретико-методичні основи формування програм антикризових заходів

Програми превентивних антикризових заходів є результатом спеціальної діяльності - антикризового управління. Як пише Г.П. Іванова, антикризове управління фірмою починається з моменту зародження підприємницької ідеї її створення, адже саме тоді ініціатор має усвідомити потенційні можливості й загрози, що можуть постати перед підприємством в процесі його діяльності. Однак, для успішного функціонування, цей процес має бути постійним і спиратися на прогресивні технології прийняття рішень [21].

Визначення поняття та завдань антикризового менеджменту еволюціонували в економічній літературі від трактування його як

тимчасової діяльності до визнання необхідності постійності цього процесу. Російські дослідники вказують на обмеженість трактування поняття антикризового управління західноєвропейськими економістами, посилаючись на визначення Р. Хоена, Г. Хаберланда. Зокрема, Р. Хоен визначав антикризове управління як: “діяльність, необхідну для подолання становища, що загрожує існуванню підприємства, за якого основним питанням стає виживання”, і далі сказано, що ця діяльність характеризується “підвищенням інтенсивності використання засобів і методів на підприємстві, необхідних для подолання загрозової для існування підприємства ситуації”. При цьому за Г. Хаберландом відбувається перенесення всієї уваги на невідкладні, короткострокові проблеми, що одночасно пов’язані зі здійсненням жорстких і швидких вирішальних заходів. Обмеженість таких визначень, на нашу думку, полягає у трактуванні антикризового менеджменту як тимчасової, непостійної діяльності.

Головною метою створення і функціонування системи антикризового управління на підприємстві, на думку російських економістів, є здійснення його структурної перебудови відповідно до потреб ринку. Ця мета передбачає досягнення наступних цілей і завдань:

- відвернення банкрутства підприємства та його соціальних наслідків;
- здійснення санаційних заходів;
- ліквідація неперспективного підприємства, яке не має реальних можливостей для відновлення платоспроможності.

Відомий американський економіст П. Друкер виділяє 3 економічні завдання-постулати антикризового управління:

1. існуючий бізнес повинен бути ефективним;
2. його потенціал має бути визначено й реалізовано;
3. його слід перетворити на інший бізнес, який відповідає мінливим завданням майбутнього [22].

Отже, поряд з цілепокладанням, поняття антикризового менеджменту включає в себе і часові характеристики. Базуючись на співвідношенні часу початку антикризових дій, до моменту початку раціональних дій - тобто моменту, коли накопичені дані, з високим ступенем ймовірності, свідчать про те, що погіршення результатів діяльності фірми стало незупинним і необхідно вживати спеціальні контрзаходи, А.П. Градов виділяє 3 варіанти поведінки керівництва фірми при зіткненні з можливою загрозою:

1. Реактивне управління, що характерне для великих, "старих" фірм, які мають багаторічний досвід успішної діяльності. Для таких підприємств переконливих даних виявляється недостатньо для того, щоб з їх боку відбулася швидка реакція. В таких випадках початок реакції запізнюється відносно моменту раціонального початку дій. У випадку реактивного управління фірма зазнає найбільших збитків.

2. Активне управління є характерним для невеликих фірм, які хоча й не приділяють достатньої уваги вивченню зовнішнього середовища та прогнозуванню, але завдяки енергійності своїх керівників реагують в момент початку раціональних дій. Як тільки надходить інформація про те, що зниження результативності не може бути наслідком нормальних коливань, керівництво підприємства вдається до необхідних дій.

3. Планове управління - пов'язано з використанням неекстраполятивного прогнозування розвитку, структурного економічного прогнозування, сценаріїв, що безпосередньо спрямовані на виявлення можливих змін та потенційних загроз. Такі прогнози дають фірмі можливість вжити превентивні заходи ще до початку події, завдяки цьому й досягається мінімізація збитків від негативного явища. Якщо за реактивного і, в меншій мірі, активного управління, вживаються переважно оперативні превентивні дії (зниження цін на продукцію, заміна застарілого обладнання, обмеження найму робочої сили тощо), то для планового управління характерним є застосування стратегічних

заходів (проникнення у нові сфери бізнесу, зміна виробничої спеціалізації фірми, її суттєва реорганізація) [23].

Вибір того чи іншого варіанту поведінки фірми, перед якою постала загроза негативного впливу певного явища, залежить від динамічності розвитку галузі, ступеню конкуренції в ній, місця підприємства на ринку та можливостей підприємства. Слід зазначити, що більшість національних підприємств, навіть і високодинамічних галузей, все ще використовують реактивний тип управління, що пояснюється матеріальною неспроможністю здійснення постійного процесу моніторингу внутрішнього і, особливо, зовнішнього середовища, прогнозування, неосвоєністю методів і прийомів сканування та передбачення розвитку, дефіцитом кваліфікованих кадрів у галузі моніторингу, прогнозування та розробки стратегії, небажанням керівництва впроваджувати прогресивні технології прийняття рішень у своїй компанії.

Передумовою ефективного антикризового управління, а відтак і розробки якісних превентивних антикризових програм є створення на підприємстві системи контролінгу. За визначенням О. Терещенка контролінгом є функціональною системою планування, контролю, аналізу відхилень, координації, внутрішнього консалтингу та загального інформаційного забезпечення, що спрямована на функціональну підтримку керівництва фірми [24].

Прийнято розрізняти стратегічний та оперативний контролінг. Порівняльна характеристика цих видів подана у табл. 1.1.

Головна мета стратегічного контролінгу - створення такої системи управління, яка дозволяла б відслідковувати рух підприємства до визначеної стратегічної мети свого розвитку. Для цього необхідно, в першу чергу, визначити якісні і кількісні цілі компанії, що вкаже напрямок дій її керівництву та працівникам.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика стратегічного і оперативного контролінгу

Ознака	Стратегічний контролінг	Оперативний контролінг
Орієнтація	Оточуюче середовище і підприємство: адаптація	Підприємство: економічна ефективність
Рівень управління	Стратегічне управління	Тактичне і оперативне управління
Головні завдання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Встановлення якісних і кількісних цілей підприємства; 2. стратегічне планування; 3. розробка альтернативних стратегій; 4. визначення “критичних” зовнішніх і внутрішніх умов, що лежать в основі стратегічних планів; 5. визначення “слабких” сторін; 6. визначення основних підконтрольних показників згідно з визначеними стратегічними цілями; 7. порівняння планових і фактичних значень підконтрольних показників з метою виявлення причин, винуватців відхилень; 8. аналіз впливу відхилень на виконання стратегічних планів; 9. мотивація і створення інформаційних систем для прийняття управлінських рішень; 10. визначення нових загроз та можливостей на основі SWOT-аналізу та коректування стратегічних планів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробка бюджетів (поточне і оперативне планування); 2. визначення “вузьких місць”; 3. визначення всієї сукупності підконтрольних показників відповідно до поточних цілей; 4. порівняння планових і фактичних значень підконтрольних результатів і витрат з метою виявлення причин та винуватців відхилень; 5. аналіз впливу відхилень на виконання поточних планів; 6. мотивація і створення систем інформації для прийняття поточних управлінських рішень; 7. аналіз економічної ефективності.

Продовження табл. 1.1

Ознака	Стратегічний контролінг	Оперативний контролінг
Методи та інструменти	“Метод мозкової атаки”, метод Дельфі, метод екстраполяції тенденцій, метод морфологічного аналізу, імітаційне динамічне моделювання, структурний аналіз, аналіз ринку/аналіз конкурентів, життєвий цикл підприємства, аналіз кривої успіху, аналіз чутливості, портфельний аналіз, SWOT-аналіз.	Директ-костинг, стандарт-кост, Балансовий метод, метод екстраполяції тенденцій, методи оцінки економічної ефективності, ABC (XYZ)-аналіз, вартісний аналіз, бенч-маркінг, аналіз точки беззбитковості, бюджетування, граничні величини.
Оцінки та вимірники	Шанси, ризик, ймовірності, сильні та слабкі сторони, можливості, загрози.	Дохід/витрати, результат/дохід.

Постановка стратегічних цілей потребує проведення попереднього аналізу інформації про зовнішні та внутрішні умови функціонування суб'єкта господарювання. Напрямки такого аналізу подані у табл. 1.3.

Після здійснення аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів визначають основні якісні і кількісні цілі підприємства. При цьому якісні цілі виконують роль фільтра, що відсіює ті рішення, які не відповідають загальній стратегії фірми. При визначенні кількісних цілей необхідно розробити не лише систему планових показників, але й визначити їх величину та пріоритети. Якщо якісна ціль підприємства - запобігання кризовій ситуації, то основними кількісними цільовими параметрами можуть бути: вид і структура програми виробництва і збуту, частка ринку, виробничі і складські потужності, конкурентоспроможність продукції, структура витрат, прибутковість, структура активів, структура і обсяг програми фінансування діяльності та інвестування, ліквідність, платоспроможність підприємства.

Таблиця 1.3

Аналіз зовнішніх і внутрішніх умов функціонування підприємства

Сфера аналізу	Напрямок аналізу
Зовнішня	<ul style="list-style-type: none"> • економіко-політичне середовище; • соціально-політичне середовище; • виробничі і підтримуючі галузі; • фінансовий ринок; • ринок сировини та матеріалів; • ринок праці; • наукова та технологічна області; • ринок збуту та конкурентна боротьба; • екологічні проблеми; • форс-мажорні явища і процеси.
Внутрішня	<ul style="list-style-type: none"> ◆ фінансові ресурси; ◆ місце розміщення; ◆ організаційна структура; ◆ науково-дослідницькі та дослідно-конструкторські роботи; ◆ технологічні ресурси; ◆ технічні ресурси; ◆ людські ресурси; ◆ продукція; ◆ маркетинг.

Мета оперативного контролінгу - створення системи управління досягнення поточних цілей підприємства, а також своєчасне вживання заходів щодо оптимізації співвідношення “витрати-результати”. На відміну від стратегічного контролінгу, оперативний використовує ширше коло підконтрольних показників, що визначаються на основі фактичного стану підприємства, аналізу “вузьких” місць. На тактичному рівні особлива увага приділяється показникам прибутковості виробництва, оборотності, заборгованості і ліквідності підприємства. На підставі довгострокових цілей та стратегії їх досягнення розробляються оперативні плани, основною формою яких є бюджети: операційний і фінансовий. Операційний бюджет складається з виробничої програми, плану реалізації, плану витрат. При цьому важливу роль відіграють результати проведення вартісного аналізу,

ABC (XYZ)-аналізу, аналізу використання сировини і матеріалів, виробничих засобів та виробничих площ. Оперативне фінансове планування передбачає складання балансу надходжень і витрат, платіжного календаря, здійснюється планування і контроль за показниками прибутковості, структурою активів і пасивів, сумою балансу підприємства.

Цілком слушною є думка А.П. Градова [23], який виділяє особливу значимість окремих груп фінансових показників в залежності від стадії життєвого циклу підприємства. Так, на етапі зародження особливу увагу слід приділяти показникам фінансового стану і ліквідності, на етапі прискореного зростання - показникам оборотності, на етапі сповільненого зростання - показникам оборотності та рентабельності (особливо рентабельності продажів), фаза зрілості вимагає підвищеної уваги до показників оборотності та рентабельності (як до рентабельності продажів, так і до рентабельності капіталу), на стадії спаду - фокусування на показниках ліквідності та рентабельності (продажів і капіталу).

Наступним етапом антикризового управління після аналізу можливостей і загроз зовнішнього середовища та вивчення сильних і слабких сторін організації є формування програми антикризової діяльності. При цьому програму антикризової діяльності можна визначити як комплекс взаємопов'язаних заходів щодо проблемних аспектів діяльності організації, спрямованих на недопущення або подолання кризового стану та запобігання банкрутству підприємства.

З огляду на необхідність вдосконалення класифікації антикризових заходів з метою комплексної характеристики процесу запобігання банкрутству підприємства, запропоновано поділ антикризових дій за наступними класифікаційними ознаками:

1. За відношенням часу розробки і впровадження заходів до моменту раціонального початку дій:

- Превентивні - заходи, розроблені і впроваджені у момент раціонального початку дій. Такі заходи є упереджувальними, вони орієнтовані на недопущення формування кризи підприємства.

- Реактивні - це заходи, розробка і впровадження яких відбулася пізніше моменту раціонального початку дій. Такі заходи спрямовані на виправлення кризового стану організації.

2. За спрямованістю:

- Рецесійні - дії, спрямовані на скорочення сфер і масштабів діяльності, вилучення інвестицій (продаж окремих підрозділів, активів).

- Наступальні - заходи, що передбачають розвиток сфер та збільшення масштабів діяльності підприємства.

3. За сферою та терміном впровадження:

- Стратегічні - зміни довгострокових цілей, напрямків діяльності, організаційно-правової форми господарювання, власників, організаційної культури, загальної структури підприємства, його місця розташування тощо. Такі заходи потребують значного часу на своє впровадження.

- Тактичні - зміни у ресурсному (кадровому, фінансовому, матеріально-технічному) забезпеченні функціонування організації, модифікація виробничої програми тощо. Тактичні заходи реалізуються, як правило, протягом 1-2 років.

- Оперативні - заходи аврального характеру, спрямовані на недопущення банкрутства організації в найближчому майбутньому. Такі дії представлені реалізацією активів підприємства з метою погашення боргів, веденням переговорів з кредиторами на предмет реструктуризації заборгованості. Оперативні заходи мають бути впроваджені в перші місяці здійснення антикризової програми.

4. За масштабами впровадження:

- Загальнокорпоративні - заходи загальноорганізаційного характеру, впровадження яких стосується всіх структурних підрозділів підприємства.

- Департаментальні - антикризові заходи, що мають бути реалізовані в межах окремих підрозділів або служб.

5. За областю впровадження:

- Організаційні - зміни, спрямовані на покращення організації всіх видів діяльності підприємства (модифікація організаційної та загальної структури, юридичного статусу підприємства, зміна власника, форм організації виробництва та колективної праці тощо).

- Техніко-технологічні - заходи щодо продукції, технології та засобів виробництва.

- Економічні - зміни, які стосуються сфери господарського управління і реалізуються шляхом використання прогресивних методів та інструментів прогнозування й планування діяльності, фінансування, ціноутворення, оцінки результатів діяльності та інше.

- Соціальні - заходи, спрямовані на активізацію людського чинника організації: коригування чисельності працюючих, підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня персоналу, розробка ефективної системи мотивації працівників тощо .

Важливим етапом антикризового управління є коректування стратегічних параметрів розвитку організації. Спрощено алгоритм розробки альтернативних стратегій розвитку підприємства подано на рис. 1.2.

О. Терещенко [24] наводить 4 види стратегії санації підприємства:

- Наступальна стратегія - активне використання наявного потенціалу, розширення діяльності, в тому числі її диверсифікація (горизонтальна, вертикальна, конгломератна), розширення ринків збуту продукції. Такий вид стратегії передбачає активні дії підприємства щодо модернізації обладнання, запровадження нових технологій, ефективного маркетингу, підвищення цін, пошук нових ринків збуту продукції, розробку та втілення прогресивної стратегічної концепції контролінгу.

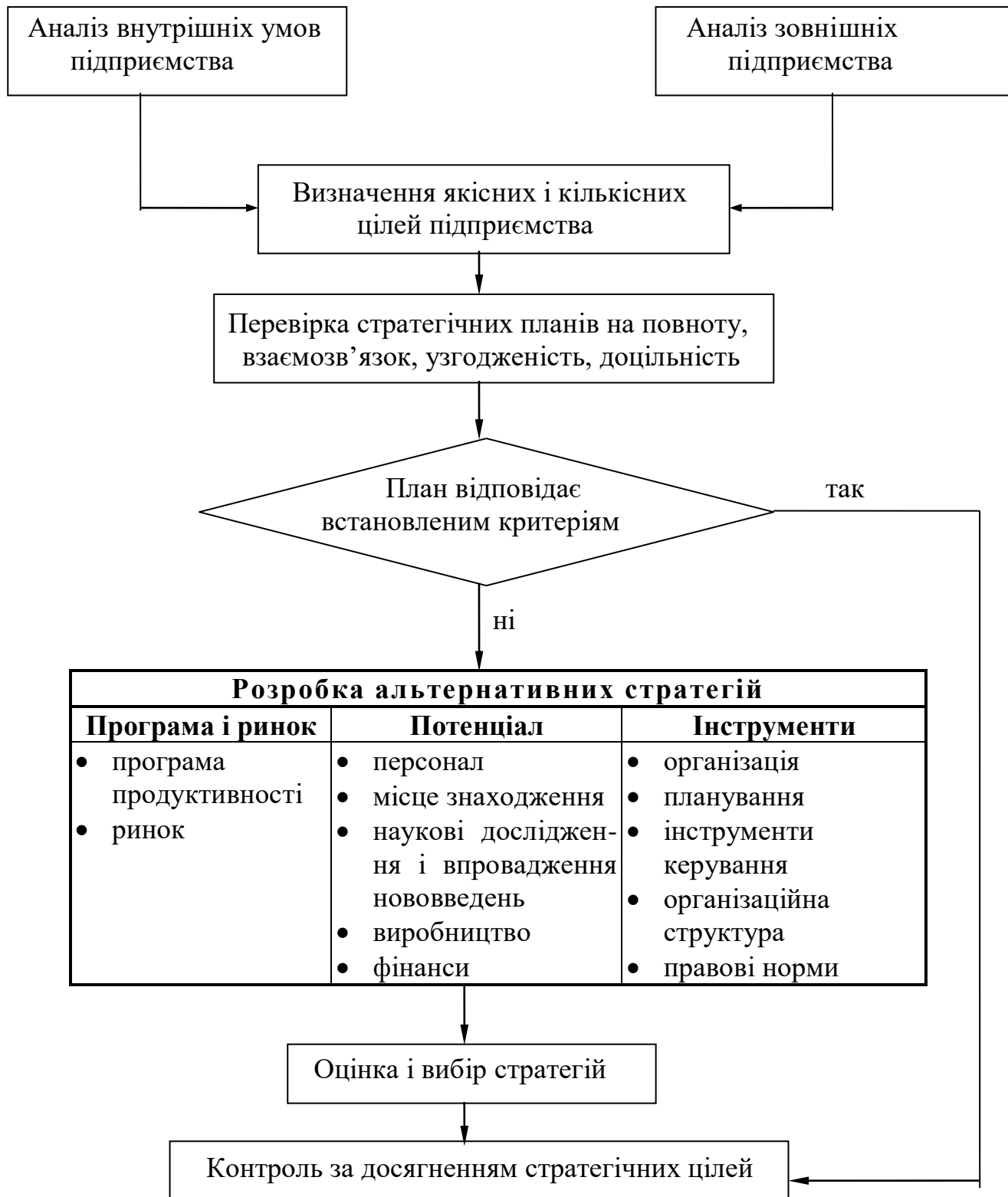

Рис.1.2. Алгоритм розробки альтернативних стратегій розвитку підприємства

- Стратегія делегування повноважень - з причин неможливості вирішення конфлікту власними силами, підприємство делегує повноваження

щодо їх розв'язання третім особам: власникам, кредиторам, державним органам. Підприємство прагне отримати додаткові фінансові ресурси шляхом збільшення статутного фонду, отримання державних гарантій, участі кредиторів у санації, захисту в рамках концепції протекціонізму.

- Стратегія компромісів та консенсусів. Стратегія компромісу (Jiu-Jitsu) передбачає альянс між кількома учасниками ринку з метою блокування дій потужнішого конкурента. Стратегія консенсусу (Tai-Chi) полягає у злитті кількох підприємств в одне для повнішого використання ефекту синергізму та взаємодоповнення сильних і подолання слабких сторін партнерів.

- Захисна стратегія вимагає різкого скорочення витрат, ліквідації і продажу окремих підрозділів, консервації або реалізації позаоборотних активів, звільнення персоналу, скорочення частки ринку.

Серед ділових стратегій виділяють:

1. стратегію контролю над витратами (зниження всіх витрат);
2. стратегію диференціації (робиться наголос на унікальності якостей продукції фірми (марка, якість, сервіс, тощо), завдяки чому встановлюється висока ціна на продукцію);
3. стратегію фокусування (концентрація зусиль на певному колі споживачів, обраному ринку і за рахунок спеціалізації підвищення якості продукції та послуг) [8].

1.3. Аналіз методичних підходів до оцінки фінансової безпеки промислового підприємства

В умовах інтенсивного поширення кризових явищ в економіці України, фінансової та політичної нестабільності, посилення конкурентної боротьби та негативного впливу факторів зовнішнього середовища, проблема забезпечення фінансової безпеки підприємства набула особливого значення.

У науковій літературі визначення категорії «фінансова безпека підприємства» (від англ. financial security) зазвичай розглядається як функціональна складова економічної безпеки, що існує на всіх її рівнях.

Згідно з проектом Концепції фінансової безпеки України фінансова безпека – складова економічної безпеки, яка характеризує стан захищеності життєво важливих (ключових) інтересів держави, регіонів, підприємницьких структур та громадян у фінансовій сфері від впливу широкого кола негативних чинників (загроз). Однак фінансова безпека має і самостійне значення.

Поняття «фінансова безпека підприємства» є синтезованим, інтегруючим у собі сутнісні характеристики категорій «економічна безпека підприємства» і «фінанси підприємства». Ці категорії достатньо широко розглядаються в сучасній літературі, що дозволяє використовувати їх теоретичний базис і методологічний апарат при дослідженні найважливіших сутнісних характеристик поняття «фінансова безпека підприємства» як об'єкта управління. [25, с. 21].

Отже, зважаючи на значний вплив фінансової безпеки підприємства на ефективність його діяльності, виникає потреба у постійному проведенні аналізу рівня фінансової безпеки. Але на сучасному етапі господарювання у підприємств виникає проблема у проведенні адекватної процедури оцінки фінансової безпеки підприємства, позаяк не існує єдиної методики даної оцінки.

Розробка методів оцінки фінансової безпеки підприємства має важливе методологічне значення, яке пов'язане з необхідністю майже щоденного знання його фінансового стану і завдяки цьому підтримання в ринкових конкурентних умовах на належному рівні. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства важлива також при отриманні кредитів від комерційних банків. Зрозуміло, що останні при незадовільному стані фінансової безпеки підприємства кредитів йому не дадуть. Якщо на рівні держави методи оцінки фінансової безпеки вже розроблені, то на рівні підприємства вони

залишаються дискусійними. Це, насамперед, стосується вибору критеріїв оцінки фінансової безпеки підприємства, системи показників, що її характеризують, і методичних підходів до визначення рівня фінансової безпеки [26].

Нижче розглянемо особливості запропонованих різними науковцями методичних підходів до оцінки фінансової безпеки підприємства.

Так у науковій праці К. С. Горячева наведено наступні методичні підходи з зазначенням їх недоліків [26]:

1) *індикаторний* (порівняння фактичних значень показників фінансової безпеки з пороговими значеннями індикаторів її рівня). Порогові значення індикаторів фінансової безпеки – це граничні величини, порушення яких призводить до формування негативних тенденцій (виникнення загроз) у сфері фінансової безпеки. За такого підходу найвищий рівень фінансової безпеки підприємства досягається при умові, що уся сукупність індикаторів знаходиться в межах порогових значень, а порогове значення кожного з індикаторів досягається не за рахунок інших. Цей підхід слід визнати правильним і виправданим. Водночас використання цього підходу залежить в основному від визначення порогових значень, котрі змінюються залежно від стану зовнішнього середовища, на яке підприємство майже не може впливати, а тільки пристосовуватися до нього;

2) *ресурсно-функціональний*: а) оцінка стану фінансової безпеки на основі оцінки рівня використання фінансових ресурсів за спеціальними критеріями – власні фінансові ресурси і позикові; б) оцінка рівня виконання функцій – забезпечення високої фінансової ефективності діяльності підприємства, його фінансової стабільності і незалежності. Такий підхід дуже широкий, оскільки, по-перше, процес забезпечення фінансової безпеки ототожнюється фактично з усією діяльністю підприємства і, по-друге, зводиться до оцінки використання ресурсів на підприємстві;

3) на основі використання *критерію* “мінімум сукупного збитку, який завдається безпеці”. Цей критерій дуже важко розрахувати через відсутність

необхідних для цього бухгалтерських і статистичних даних. Напевно, потрібно запровадити додатковий облік. Тоді такий показник можна буде розрахувати лише експертним шляхом, який має свої межі точності;

4) з огляду на *достатність оборотних коштів* (власних і позикових) для здійснення виробничо-збутової діяльності. Цей підхід дуже вузький, оскільки охоплює не всі сфери фінансової діяльності підприємства і відповідно – фінансової безпеки. Може використовуватися для оперативного визначення рівня фінансової безпеки [26].

Після опрацювання фахової літератури з питань обліку Матвійчук Л. О. запропонував чинні методики оцінки фінансової безпеки підприємства поділити на три великі групи (рис. 1.3) [27, с. 330]:

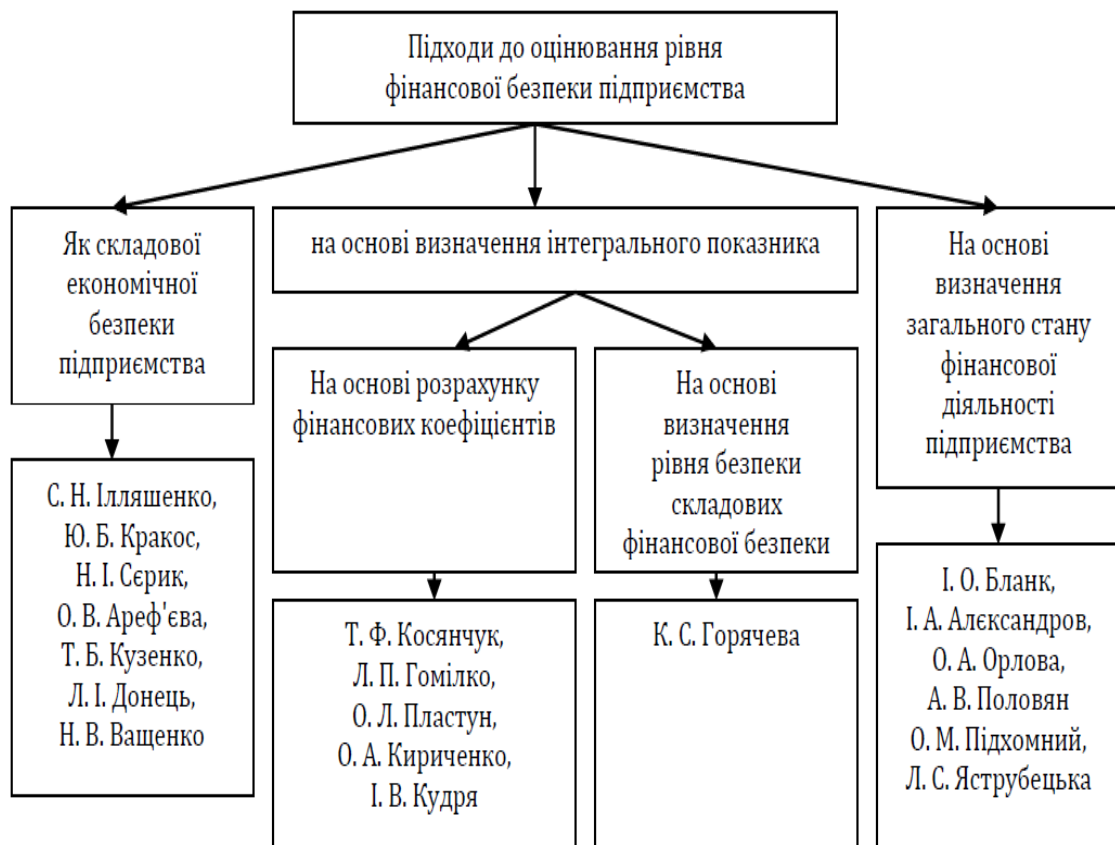

Рис.1.3. Методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємства [27, с. 330]

– оцінка рівня фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства;

- оцінка фінансової безпеки на основі визначення загального стану фінансової діяльності підприємства;
- визначення інтегрального показника фінансової безпеки.

Однак наведені три групи методик оцінки мають певні недоліки, які втілюються у недостатньому аналізі та оцінці тих чи інших складових фінансової безпеки підприємства.

Також можна звернути увагу на методи оцінки Амосова О.Ю., Портнової Г.О. (рис. 1.4). Автори пропонують розділити всі методи оцінки фінансової безпеки на традиційні та нетрадиційні. До традиційних віднести оцінку майна підприємства, фінансової стійкості, кризових станів, банкрутства. До нетрадиційних: захищеність капіталу, інвестицій, тощо [28, с. 8; 29, с.345].

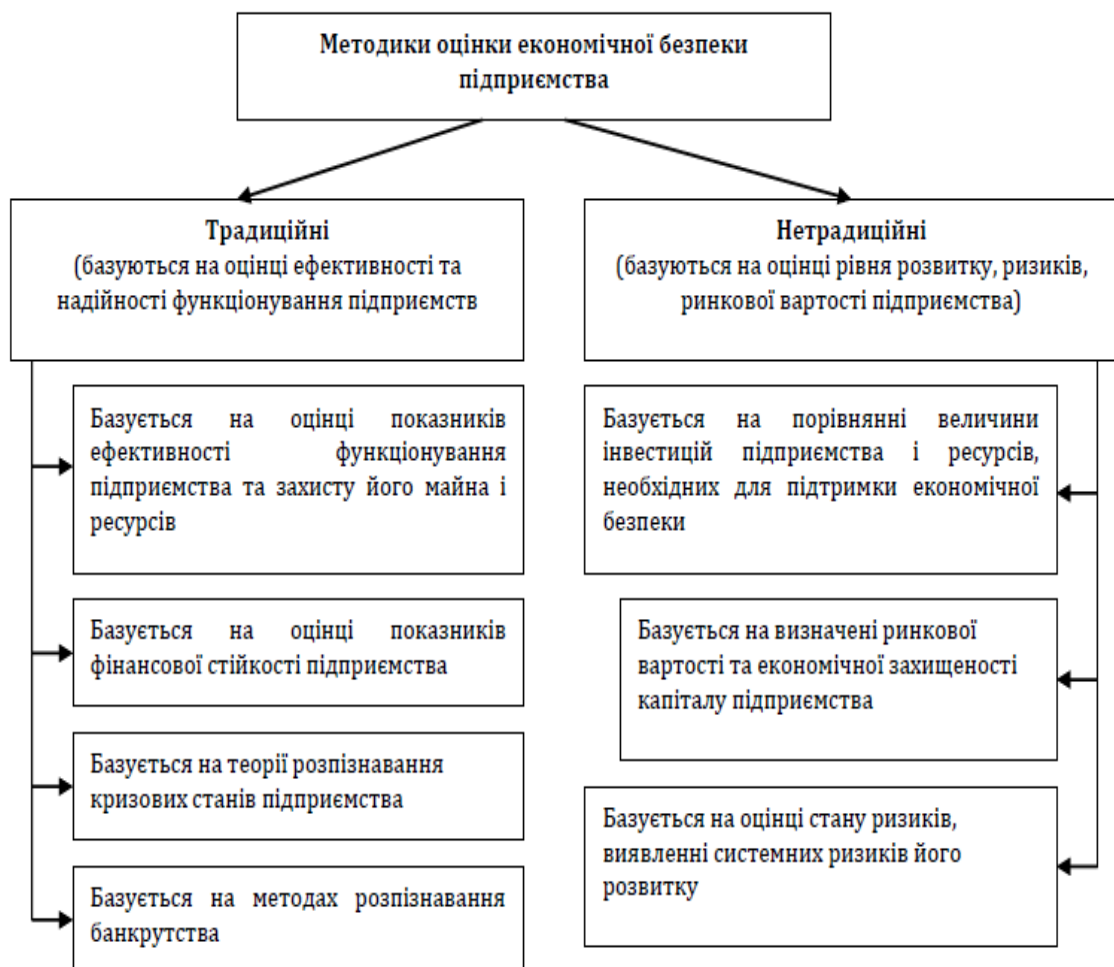

Рис. 1.4. Методичні підходи до рівня економічної безпеки [28, с. 8; 29, с.345].

Проте спільним недоліком існуючих методик є проблема визначення пріоритетності відповідних оціночних показників, трудомісткість проведення та інтерпретації результатів оцінки. Крім того, динамічні ринкові умови господарювання вимагають від керівництва підприємств оперативного реагування на вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, і саме тому використання складних та трудомістких підходів є не виправданим. Практичним інструментом визначення фінансової безпеки підприємства має стати розробка та впровадження експрес – діагности, яка дозволить за її результатами з мінімальними витратами часу та максимальною ефективністю приймати управлінські рішення [30, с. 31].

Як стало зрозуміло з аналізу сучасних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, таку оцінку рівня пропонується здійснювати по кожній функціональній складовій фінансової безпеки, а потім експертним шляхом визначати інтегральний показник. До функціональної структури фінансової діяльності і відповідно фінансової безпеки підприємства відносяться такі [26]:

- бюджетна – взаємовідносини з бюджетом (податки і збори до бюджетів, при наявності – бюджетні кредити або бюджетне фінансування);
- грошово-кредитна – кредити під операційну діяльність, виплата заробітної плати працівникам, розрахунки з постачальниками і отримання грошових коштів від покупців продукції і послуг;
- валютна – при здійсненні експортно-імпортних операцій (купівля і продаж валюти, кредити в іноземних валютах, розрахунки з іноземними споживачами і постачальниками продукції та послуг у валюті);
- банківська – взаємовідносини підприємства з банками по кредитах і депозитах;
- інвестиційна – капітальні вкладення у розвиток підприємства, у тому числі – за рахунок довгострокових кредитів;
- фондова – випуск підприємством власних акцій і купівля акцій інших підприємств,

– страхова – страхування майна підприємства або результатів його діяльності, безпечної праці і збереження здоров'я працівників.

Отже, аналіз оцінки фінансової безпеки показав, що провести діагностику на підприємстві рівня фінансової безпеки досить проблематично, оскільки у різноманітних підходах використовують різні критерії та індикатори. Це дає змогу стверджувати, що, визначаючи фінансову безпеку тим чи іншим методом, ми не отримаємо достовірної оцінки фінансової безпеки підприємства. Тому предметом подальших досліджень може стати формування узагальненого підходу до оцінки фінансової безпеки підприємства

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства

Історія підприємства веде свій відлік з 1951 року від бавовно-переробного заводу і механічних майстерень. Підприємство "МеЗТГ" було створено як державне.

У 1995 році підприємство було перетворено у ВАТ "МеЗТГ". За більш ніж 50 років існування на підприємстві проведено три черги реконструкції в результаті чого підприємство перетворилося на найбільше підприємство за обсягами виробництва гідравлічних вузлів для тракторних і інших підприємств сільгоспмашинобудування минулого Радянського Союзу.

Були впроваджені у виробництво гідровузли для вітчизняних тракторів Т-150, МТЗ-80, Т-330, Т-800 та ін. Жоден трактор не сходив з конвейерів без гідравлічних вузлів Мелітопольського заводу тракторних гідроагрегатів [31].

Завод працював на конвейери тракторних заводів Мінська, Харкова, Павлограда, Кішиньова, Чебоксар, Ленінграда; комбайнових заводів Ростова, Таганрога, Херсона, Красноярська. Свою продукцію завод експортував більш ніж у 50 країн світу. В період як політичної, так і економічної реформи керівництво підприємства зуміло зберегти свій технічний, економічний та інтелектуальний потенціал, чітко визначити стратегію своєї діяльності. На якісно новий рівень поставлені взаємовідносини між ланками постачальник-виробник-покупець. Проведена модернізація серійних гідровузлів, покращено технічні характеристики, надійність і довговічність експлуатації.

Про високу якість виготовляємої продукції свідчить той факт, що ВАТ "МеЗТГ" пройшло перевірку і підтвердило відповідність існуючій на підприємстві системі управління якістю міжнародному стандарту

ISO9001:2000, отримавши сертифікат відповідності міжнародним вимогам в галузі розробки й проектування, виробництва, продажу та сервісного обслуговування тракторних гідроагрегатів.

За результатами проведеного сертифікаційної організації Бюро Верітас аудиту отримано підтвердження відповідності системи управління якості підприємства вимогам міжнародного стандарту ISO 9001-2008 і видано новий сертифікат відповідності в галузі розробки, проектування, виробництва і сервісного обслуговування тракторних гідроагрегатів.

З липня 2006 року ВАТ "МеЗТГ" входить в групу підприємств "Гідросила". У травні 2008 року з метою розповсюдження відомої марки (бренда) "Гідросила" ВАТ "Мелітопольський завод тракторних гідроагрегатів" було перейменовано на ВАТ "Гідросила МЗТГ".

У квітні 2011 року з метою виконання Закону України "Про акціонерні товариства" підприємство було перейменовано на ПАТ "Гідросила МЗТГ". На підприємстві проводяться рівномірні поетапні реорганізаційні заходи у виробничій та соціальній сфері [31].

Регулярно підприємство приймає участь в регіональних, державних та міжнародних виставках сільськогосподарського машинобудування.

Місія ПАТ "Гідросила МЗТГ": "Задоволення потреб ринку в гідророзподільниках та гідроциліндрах для мобільних машин шляхом їх розробки і виробництва з використанням передових технологій, кваліфікованого персоналу, ґрунтуючись на розвитку традицій підприємства в області якості, культури виробництва і взаємовідносин між людьми" [31].

Основна мета роботи підприємства - отримання прибутку від виробництва та реалізації готової продукції в інтересах акціонерів, покращення доброботу акціонерів у вигляді зростання ринкової вартості акцій, отримання акціонерами дивідендів, покращення інвестиційної привабливості підприємства, а також задоволення потреб підприємств всіх форм власності та громадян в продукції та послугах шляхом здійснення виробничо-господарської діяльності.

Виходячи з цього на звітний рік заплановано беззбитковий рівень виробництва. Робота виключно на споживача. Зростання обсягів виготовленої продукції відбувається в рамках жорстокої економії по всім статтям собівартості в частині витрат матеріалів на виготовлення продукції, електроенергії, послуг побічних організацій. Підприємство складає щомісячний бюджет руху грошових потоків. Це в першу чергу розрахунки з оплати праці, з бюджетом та по позабюджетними платежами. Таким чином ,щоб забезпечити робочі місця, роботу без збитків - весь колектив підприємства працює над планом з жорстким контролем за виконанням всіх показників.

Номенклатура основних видів продукції:

- Розподільники гідравлічні моноблочні: MP100.3.000A, MP100.3.000A-01, MR100.T1.P, MR100.T2.P, MR100.T4.P, MP200.3.000, P80-3/1-22, P80-3/1-44, P80-3/1-222, P80-3/1-111, MP80-3/1-222G, MP80-4/1-111, MP80-4/1-222, MP80-4/1-333, MP80-4/1-444, P160-3/1-222, P160-3/1-111-10, P160-3/1-111.

- Розподільники гідравлічні секційні: MPC63-3/1.PP.4.8, MPC63.4/2.DB.4.3G, MPC63.4/3.DB.4.3G, MPC63.4/1.PMH.4.10, MPC70-4/1.PM.111, MPC70.4/1.PM.4444, MPC70.4/1.PM.444419, MPC70-4/2.PM.111, MPC70.4/1.PM.113, MPC70.4/1.PH.54545, 3MRS120.B1.OP, 4MRS120.B1.OP, 6MRS120.B1.OP, 7MRS120.B1.OP, MPGC25G.2, 5MRS100.LS.

- Розподільник гідропідсилювача 50-3406015A.

- Розподільник спеціальний 820-4634010. Застосовуються розподільники для розподілу робочої рідини в об'ємних гідроприводах тракторів, сільськогосподарських, дорожньо - будівельних, вантажопідійомних, комунальних, лісозаготівельних машин і іншої мобільної техніки.

Клапана гідравлічні: VC-80; VB-160; VCO-16; VCO-63; V2CO-60; V2CO-120, VCP-80, VPLR80-2. Застосовуються клапана для комплектації гідросистеми лебідки, піднімання й телескопіювання стріли в гідросистемах автокранів, виконує функцію підтримки заданої швидкості переміщення

робочих органів, що рухаються під дією зовнішнього навантаження, запобігання гідроприводу від дії тиску, що перевищує встановлене, і забезпечення фіксації положення робочих органів [31].

Основними конкурентами є:

- САЛЕО (Білорусь),
- Badestnost (Болгарія);
- Walvoil (Італія),
- Galtech (Італія),
- Youli (Тайвань),
- Rexroth (Германія),
- OMFV (Італія),
- ЗАО «Гідропривід» (Єлець, Росія),
- Саратовдизельапарат (Росія) ;
- ВАТ "Агат" м. Гаврилів-Ям (Росія),
- ТОВ "Гідравліка - Трейд" м. Мелітополь (Україна),
- Нува (Нідерланди);

Постачальники за основними видами сировини:

- ТОВ «Металгруп» м. Дніпропетровськ,
- ТОВ «Реалагромет» м. Дніпропетровськ,
- ТОВ «Сорбіт-Метал» м. Дніпропетровськ,
- ТОВ «Ресурсметалстил» м. Дніпропетровськ,
- ТЛК "Талко" м. Н. Василівка,
- ПАТ «Гідросила» м. Кіровоград,
- ТОВ "Співдружність" м. Дніпропетровськ,
- ТОВ "Такт" м. Дніпропетровськ,
- ТОВ "СавВац" м. Мелітополь.,
- ТОВ «Мелітопольський завод автотракторних запчастин» с. Обільне

Запорізька область,

- ПрАТ «Металит» м. Кіровоград,
- ПП «Аконіт-ДС» м. Київ,

- фірма «Henan Fenggqi Trade CO., LTD» КНР [31].

Основні показники діяльності наведені в таблиці 2.1.

Машинобудівне підприємство має динамічно зростаючі обсяги продажу за останні три роки. За аналізований період (2015р.-2019р.) абсолютний показник зростання чистого доходу склав 46 млн.грн.

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності ПАТ «Гідросила МЗТГ»

Показники	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відх (+,-)
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн	86362	79440	85490	111644	132257	45895
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	81998	73923	77499	98215	114976	32978
Валовий прибуток, тис.грн	4364	5517	7991	13429	17281	12917
Чистий прибуток, тис.грн	-3261	-12	2499	2686	4653	7914
Вартість основних засобів (на кінець року) , тис.грн	75116	90471	110820	116099	163220	88104
Вартість оборотних засобів (на кінець року) , тис.грн	30609	18261	14385	12942	32905	2296
Витрати на заробітну плату , тис.грн	15085	14542	15961	18222	23122	8037
Власний капітал, тис.грн	64677	64665	76809	79478	84104	19427

Позитивний факт - зростання чистого доходу більшими темпами ніж собівартість. Темп зростання собівартості продукції складає 140%, чистого доходу – 153%.

Динаміка собівартості та чистого доходу від реалізації наведена на рис.2.1.

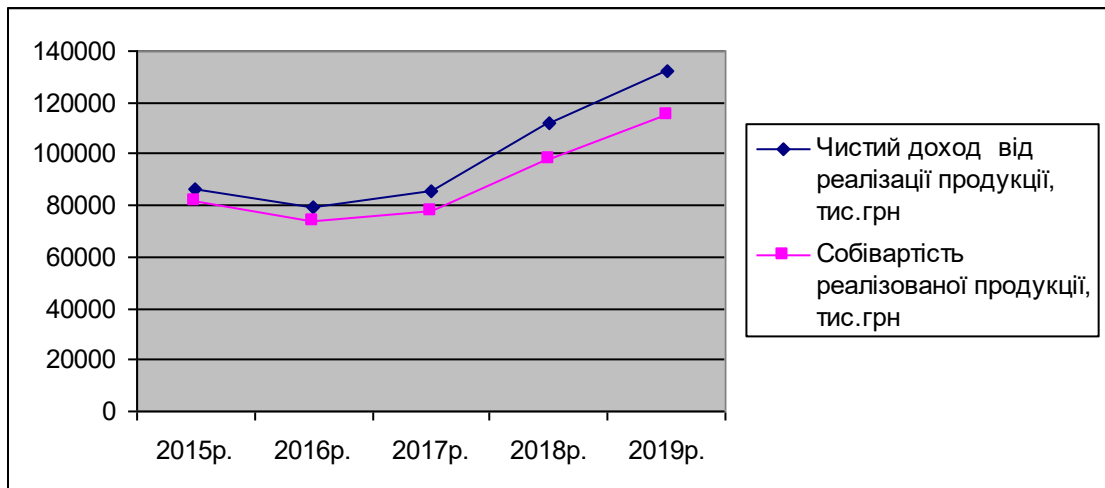

Рис.2.1. Динаміка чистого прибутку та собівартості реалізованої продукції

Стабільність функціонування ПАТ «Гідросила МЗТГ» підтверджують показники прибутковості. Нажаль два роки з аналізує мого динамічного ряду є збитковими, а саме: у 2015р. машинобудівне підприємство отримало збиток у розмірі 3261 тис.грн; 2016р. – 12 тис.грн.

Маса прибутковості за період стабільності підприємства (2017-2019рр.) складає 38701 тис.грн (за валовим прибутком) та 9838 тис.грн (за чистим прибутком).

Динаміка валового та чистого прибутку наведена на рис.2.2

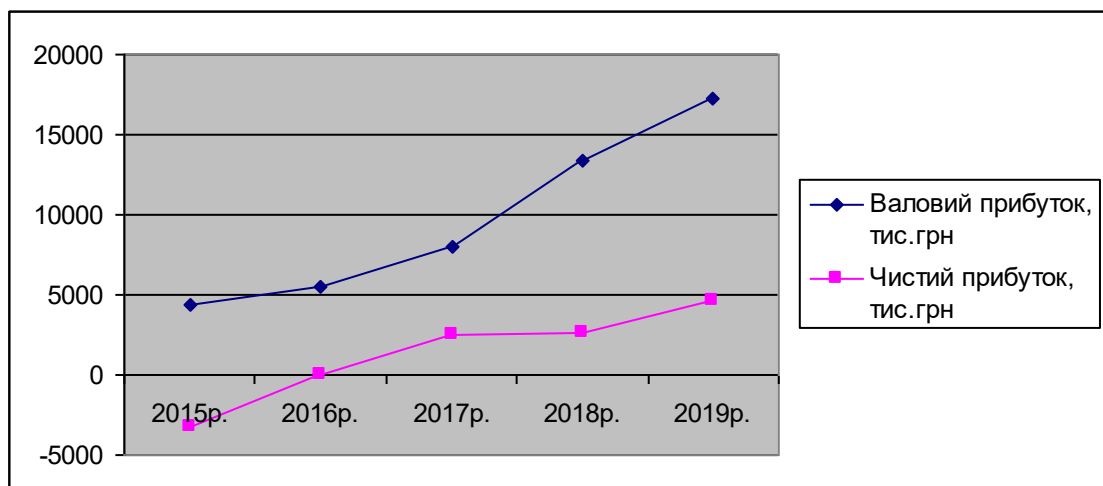

Рис.2.2. Динаміка чистого та валового прибутку

ПАТ «Гідросила МЗТГ» постійно модернізує та оновлює свої основні засоби, підтвердженням тому є зростання вартості основних засобів майже у

2,2 рази (загальна вартість основних засобів у грошовому вимірі збільшилась на 88 млн.грн).

Вартість оборотних засобів підприємства постійно знижувалась на протязі 2015-2019рр., у відсотковому значенні падіння складало 58%. Значного зростання оборотні засоби зазнали у 2019р., показник не тільки зріс, але і перевищив рівень базового 2015р. (темп зростання – 107,5; вартісне значення – 32905 тис.грн.).

Позитивні тенденції мають витрати на оплату праці та вартість власного капіталу. У зв'язку з постійним стимулюванням праці, мотивацією персоналу, зростанням мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, витрати на оплату праці збільшились на 8037 тис.грн (53%).

Машинобудівне підприємство постійного нарощує резервний капітал, також має значні обсяги нерозподіленого прибутку, тому вартість власного капіталу збільшилось за п'ять останніх років на 30%.

2.2. Аналіз економічної ефективності промислового підприємства

Метою функціонування будь-якого суб'єкта господарювання є отримання ним позитивного фінансового результату (прибутку) у розмірах, що задовольняє потреби власників. Одночасно прибуток, займаючи центральне місце в ринковій економіці, є суттєвим стимулом для господарюючих суб'єктів якомога ефективніше використовувати наявні трудові, матеріальні та фінансові ресурси.

Рівень прибутку отриманого підприємством є основним віддзеркаленням всіх виробничо-господарських процесів, що мають місце під час його функціонування. Фінансовий результат є кількісним та якісним критерієм ефективності (неефективності) існуючого менеджменту, технологій, продуктивності праці, рівня виробничих затрат на виробництво та ін.

Сукупність цих факторів визначають ефективність виробництва і перетворюють позитивний фінансовий результат (прибуток) на основну рушійну силу ринкового механізму господарювання та основне джерело економічного і соціального розвитку підприємства та держави в цілому [32,33].

Фінансові результати діяльності ПАТ «Гідросила МЗТГ» наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Фінансові результати діяльності ПАТ «Гідросила МЗТГ»

Показники прибутковості	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відх (+,-)
Валовий прибуток, тис.грн	4364	5517	7991	13429	17281	12917
Фінансові результати від операційної діяльності, тис.грн	-2042	568	2687	3283	5625	7667
Фінансові результати до оподаткування, тис.грн	-2596	192	2720	3278	5959	8555
Чистий фінансовий результат, тис.грн	-3261	-12	2499	2686	4653	7914

ПАТ «Гідросила МЗТГ» має збиткову діяльність у 2015р. та 2016р.

У зв'язку з значними адміністративними, іншими операційними витратами та витратами на збут (їх вартість склала у 2015р. майже 16,7 млн.грн.), а також виникненням фінансових витрат та інших витрат у розмірі 0,5 та 6 млн.грн відповідно, збиток підприємства 2015р. досяг розміру 3,261 млн.грн.

Причина збитковості машинобудівного підприємства у 2016р. (збиток 12 тис.грн): непередбачені фінансові, інші витрати та значні податкові платежі.

Починаючи з 2017р. підприємство веде прибуткову діяльність та отримує позитивний чистий фінансовий результат, який постійно збільшується.

Позитивним фінансовим результатом виступає прибуток. За нормальних умов діяльності підприємство завжди має отримувати прибуток, що обов'язково зростає у динаміці.

Ефективність фінансово-господарської діяльності оцінюється загальним обсягом одержаного прибутку та його величиною на одиницю вкладеного капіталу, ресурсів, понесених витрат.

Прибуток і прибутковість (рентабельність) є основними показниками ефективності діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності, які характеризують інтенсивність їх роботи та успішну життєдіяльність в умовах ринку та панування конкуренції. Співвідношення одержаних доходів і понесених витрат є головним завданням аналітичних служб, керівного персоналу і в цілому кожного працівника для прийняття правильної політики підприємства. Життєздатність підприємства залежить саме від того, який досягається рівень прибутковості (рентабельності).

Отже, для об'єктивної оцінки ефективності роботи підприємства не достатньо знати лише абсолютну величину отриманого прибутку та результати аналізу фінансового стану діяльності підприємства. Необхідно володіти інформацією щодо його прибутковості (дохідність, рентабельність), тобто вивчати відносні показники ефективності діяльності. Для цього необхідно отримані прибутки порівняти із вкладеним капіталом, ресурсами, понесеними витратами.

У світовій практиці широко застосовується узагальнюючий показник міри ефективності використання капіталу — прибутковість (дохідність, рентабельність).

Коефіцієнт прибутковості (рентабельності) визначається відношенням прибутку до капіталу, що інвестується, і розраховується за формулою

$$КП = \frac{\Pi}{К(А, П, В)}, \quad (2.1)$$

де

П - коефіцієнт прибутковості;

ПР - прибуток;

А - активи;

П - пасиви;

В - понесені витрати.

Усі показники рентабельності можна поділити на чотири основні групи:

- показники рентабельності щодо реалізації;
- показники рентабельності щодо активів;
- показники рентабельності щодо власного капіталу та зобов'язань;
- показники рентабельності витрат і продукції [34-36].

Виходячи з чистого прибутку розрахуємо та проаналізуємо наступні види рентабельності: рентабельність продаж, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продукції (витрат) (табл.2.3.)

Таблиця 2.3

Рентабельність ПАТ «Гідросила МЗТГ»

Показники прибутковості	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відх (+,-)
Розраховані показники						
Рентабельність продаж, %	-3,78	-0,02	2,92	2,41	3,52	7,29
Рентабельність активів, %	-3,62	-0,01	2,85	2,93	3,88	7,49

Продовження таблиці 2.3

Показники прибутковості	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відх (+,-)
Рентабельність власного капіталу, %	-4,92	-0,02	3,53	3,44	5,69	10,61
Рентабельність продукції (витрат), %	-3,98	-0,02	3,22	2,73	4,05	8,02
Додаткові показники для розрахунку						
Чистий дохід, тис.грн	86362	79440	85490	111644	132257	45895,00
Середньорічна вартість власного капіталу, тис.грн	66324,5	64671	70737	78143,5	81791	15466,50
Середньорічна вартість активів, тис.грн	90153,5	84486,5	87642,5	91695,5	120015	29861,50
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	81998	73923	77499	98215	114976	32978,00
Чистий фінансовий результат, тис.грн	-3261	-12	2499	2686	4653	7914,00

Графічно динаміка показників рентабельність наведена на рис.2.3.

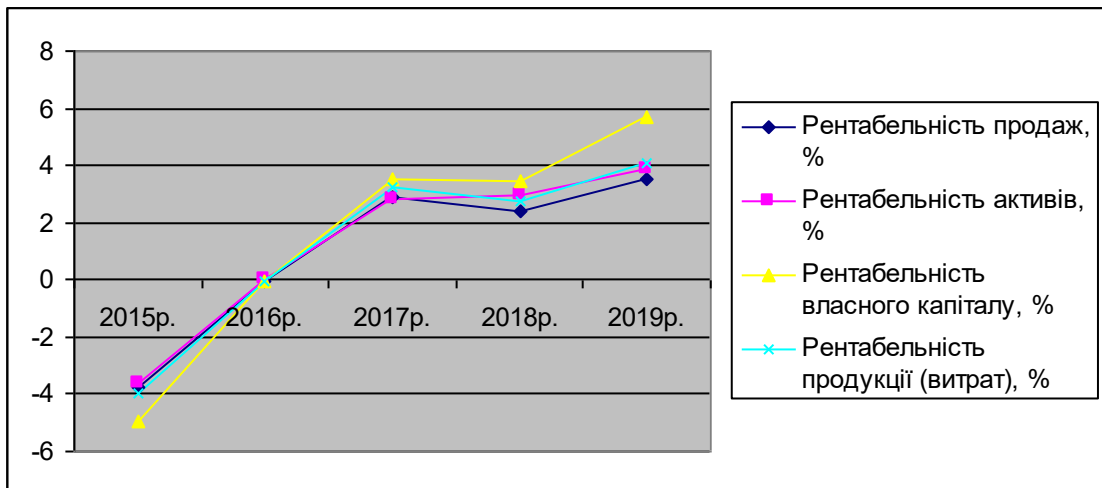

Рис.2.3. Динаміка показників рентабельності

Набільш рентабельними роками за аналізований період є 2017р. та 2019р. Майже всі показники рентабельності знаходяться в межах 2-6%. Середній показник рентабельності галузі машинобудування складає 5-7%. Бажано покращити рівень рентабельності господарської діяльності за рахунок різноманітних інноваційних пропозицій.

2.3. Аналіз фінансової безпеки ресурсів промислового підприємства

Інформація, яка наводиться в пасиві балансу, дає змогу визначити зміни в структурі власного і позикового капіталу, перманентного (постійного) і змінного; розмір залучених в оборот довгострокових і короткострокових позикових коштів. Пасив показує, звідки взяли кошти і кому підприємство за них зобов'язане.

Фінансовий стан підприємства в багатьох випадках залежить від того, які кошти має підприємство, звідки вони взяли і куди їх вкладено.

Велике значення для самостійності і незалежності підприємства має власний капітал. Якщо частка власного капіталу більша, то для кредиторів та інвесторів це краще, оскільки в них є впевненість щодо повернення своїх вкладень. Чим більша частка власного капіталу і менша — позикового, тим менший фінансовий ризик. Але, як показує практика, ефективність

використання позикового капіталу більша, ніж ефективність використання власного. Це пояснюється низкою причин:

1) для того, щоб взяти позикові кошти, позичальник обов'язково повинен змістовно обґрунтувати мету. Таким чином, позикові кошти беруться з визначеною метою і сам момент отримання позикових коштів означає, що позичальник (господарюючий суб'єкт) добре продумав це питання і впевнений у досягненні своєї мети та у поверненні боргу;

2) позикові кошти беруться під певний процент, тому у позичальника ще більше підвищується відповідальність перед кредиторами за повернення боргу;

3) якщо кредитором виступає банк, то він постійно контролює витрачання господарюючим суб'єктом позикових коштів на досягнення визначеної мети.

4) юридичне оформлення документів про надання позикових коштів означає юридичну відповідальність; надання цих коштів на певний термін означає повернення їх у встановлений строк;

5) у разі недосягнення поставленої мети господарюючий суб'єкт може просто «проїсти» свій власний капітал і нічим не ризикувати, крім того, що стане біднішим. У разі недосягнення поставленої мети через «проїдання» позикових коштів власник може стати банкрутом і навіть втратити свої особисті заощадження, квартиру, автомобіль тощо [37-40].

Але в окремих випадках, залежно від ситуації, що склалася, може бути вигідним більше використовувати власний капітал, менше залучати позикові кошти і мати менший фінансовий ризик. А може ефективнішим бути застосування позикового капіталу й отримання більших доходів, але проте з більшим фінансовим ризиком.

Від оптимальності співвідношення власного і позикового капіталу значною мірою залежить фінансовий стан підприємства. Правильна фінансова політика допоможе багатьом підприємствам підвищити ефективність своєї діяльності.

У зв'язку із цим проводиться оцінювання структури джерел фінансових ресурсів — пасиву балансу (табл. 2.4.)

Таблиця 2.4

Оцінювання структури джерел фінансових ресурсів

Фінансові коефіцієнти	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відх (+,-)
Коефіцієнт фінансової залежності	0,24	0,23	0,16	0,14	0,43	0,19
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,76	0,77	0,84	0,86	0,57	-0,19
Коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля)	0,32	0,30	0,19	0,16	0,76	0,44

Структура джерел фінансових ресурсів характеризується трьома показниками :

Коефіцієнтом фінансової незалежності $K_{фн}$, (його ще називають коефіцієнтом автономності, коефіцієнтом власності), який розраховується як відношення власного капіталу (ВК) до загального капіталу (валюти балансу ВБ):

$$K_{фн} = \frac{ВК}{ВБ} \times 100\%, \quad (2.1)$$

Коефіцієнтом фінансової залежності ($K_{фз}$), який характеризує частку боргу у загальному капіталі і розраховується як відношення позикового капіталу (ПК) до загального капіталу (валюти балансу):

$$K_{фз} = \frac{ПК}{ВБ} \times 100\%; \quad (2.2)$$

Коефіцієнтом фінансового ризику ($K_{\text{фр}}$, плече фінансового важеля), який розраховується відношенням позикового капіталу до власного:

$$K_{\text{фр}} = \frac{\text{ПК}}{\text{ВК}} \times 100\% . \quad (2.3)$$

Учені-економісти по-різному оцінюють оптимальність співвідношення власного та позикового капіталу (наприклад, 70 : 30; 60 : 40; 50 : 50). На нашу думку, це залежить від конкретних умов господарювання, фінансової політики держави, від обертання капіталу.

На тих підприємствах, де коефіцієнт обертання низький, плече фінансового важеля не повинно бути більше 0,5, а на підприємствах, де обертання капіталу високе, цей показник може бути більше 1.

Зменшення коефіцієнта фінансової незалежності й збільшення коефіцієнтів фінансової залежності та фінансового ризику свідчать про більш нестійкий фінансовий стан ПАТ «Гідросила МЗТГ», що склався на протязі п'яти років.

Під час подальшого аналізу необхідно вивчити динаміку і структуру власного та позикового капіталу, з'ясувати причини змін окремих їх складових і дати оцінку цим змінам за аналізований період.

Розглянемо фактори, які вплинули на формування власного капіталу, використовуючи дані фінансової звітності. Для цього складемо спеціальну аналітичну таблицю (табл. 2.5).

Із таблиці видно, що сума власного капіталу за п'ять років збільшилась на 19427 тис. грн, або на 30 %. Це відбулося за рахунок постійно позитивно зростаючого нерозподіленого прибутку на протязі чотирьох років (2016-2019рр.).

Найменшу питому вагу має резервний капітал: 2,86 % у 2016 році, 2,35 % у 2019 році.

Таблиця 2.5

Динаміка та структура власного капіталу підприємства

Власні кошти підприємства	2015р.		2016р.		2017р.		2018р.		2019р.	
	т.грн	%	т.грн	%	т.грн	%	т.грн	%	т.грн	%
Зареєстрований (пайовий) капітал	9718	15,03	9718	15,03	9718	12,65	9718	12,23	9718	11,55
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Капітал у дооцінках	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Додатковий капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Емісійний дохід	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Накопичені курсові різниці	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Резервний капітал	1848	2,86	1848	2,86	1973	2,57	1973	2,48	1973	2,35
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	53111	82,12	53099	82,11	65118	84,78	67787	85,29	72413	86,10
Неоплачений капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Вилучений капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Інші резерви	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Разом власний капітал, тис.грн	64677	100,00	64665	100,00	76809	100,00	79478	100,00	84104	100,00

Окремо розглядаються динаміка і структура позикових коштів, для цього доцільно скласти окрему аналітичну таблицю (табл. 2.5). Перелік показників позикових коштів у подібних таблицях залежить від видів залучених коштів, які застосовує господарюючий суб'єкт у своїй діяльності.

Як видно з таблиці, машинобудівне підприємство використовує в своїй діяльності поточні позикові кошти. Порівнюючи 2019р. з 2015р. можна стверджувати, що їх величина зросла більш як утричі – на 43524 тис.грн, або 312 %. Це відбулося за рахунок всіх складових, а саме: кредиторської заборгованості за товари на 10849 тис.грн, розрахунків з бюджетом на 212 тис.грн, оплати праці на 444 тис.грн., розрахунків за державними авансами – 1473 тис.грн.

Динаміка та структура поточних зобов'язань та забезпечень наведена на рис.2.4.

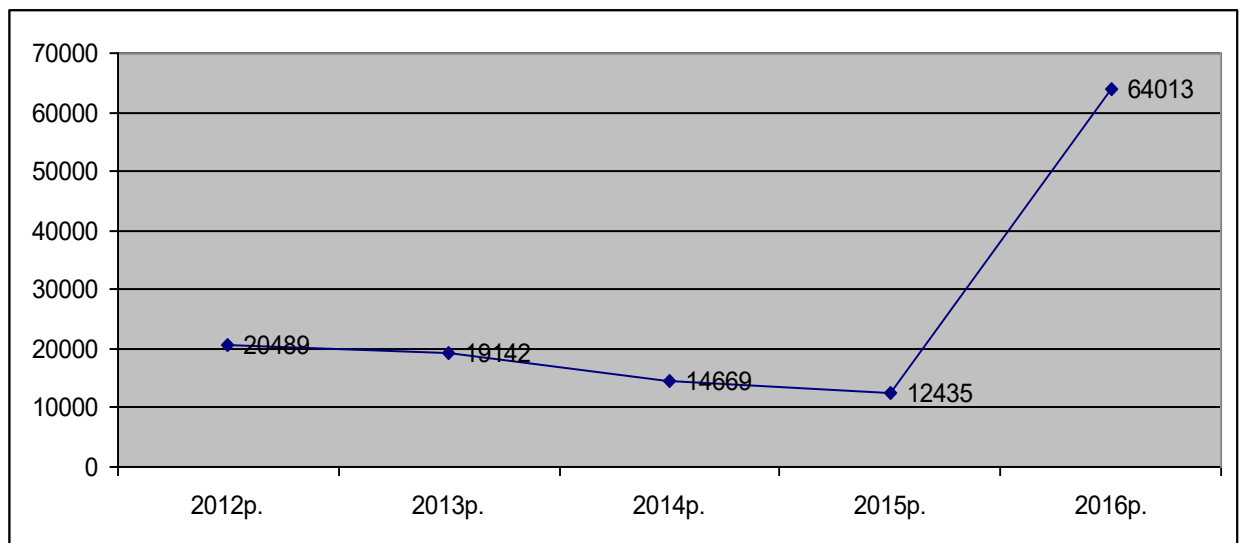

Рис.2.4. Динаміка та структура поточних зобов'язань та забезпечень

Таблиця 2.10

Динаміка позикових та залучених коштів підприємства

Залучені та позичені кошти	2015р.		2016р.		2017р.		2018р.		2019р.	
	т.грн	%	т.грн	%	т.грн		т.грн	%	т.грн	%
1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
2. Поточні зобов'язання і забезпечення	20489	100,00	19142	100,00	14669	100,00	12435	100,00	64013	100,00
Короткострокові кредити банків	1734	8,46	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Векселі видані	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
2.1.Поточна кредиторська заборгованість:	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
за довгостроковими зобов'язаннями	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
за товари, роботи, послуги	3538	17,27	3960	20,69	5601	38,18	8820	70,93	14387	22,48
за розрахунками з бюджетом	226	1,10	186	0,97	251	1,71	653	5,25	438	0,68
за у тому числі з податку на прибуток	0	0,00	0	0,00	0	0,00	354	2,85	0	0,00
за розрахунками зі страхування	470	2,29	414	2,16	787	5,37	673	5,41	410	0,64
за розрахунками з оплати праці	832	4,06	720	3,76	928	6,33	1012	8,14	1276	1,99
за одержаними авансами	13683	66,78	13857	72,39	7097	48,38	1273	10,24	15156	23,68
за розрахунками з учасниками	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
із внутрішніх розрахунків	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
за страховою діяльністю	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
2.2.Поточні забезпечення	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
2.3. Доходи майбутніх періодів	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
2.4. Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
2.5. Інші поточні зобов'язання	6	0,03	5	0,03	5	0,03	4	0,03	32346	50,53
Всього залучених та позичених коштів	20489	100,00	19142	100,00	14669	100,00	12435	100,00	64013	100,00

2.4. Фінансова безпека матеріально-технічної бази промислового підприємства

Здійснюючи господарську діяльність підприємство формує матеріально-технічну базу, що являє собою сукупність речових елементів засобів праці, необхідних йому для доведення товарів від виробників до споживачів і їх зберігання.

Засоби праці, як фактор виробництва та складова частина виробничих ресурсів підприємства, вливаючись в процес виробництва, стають частиною виробничих фондів підприємства в залежності від характеру функціонування в процесі виробництва та участі в створенні нової вартості, окремі елементи виробничих фондів можуть бути віднесені до основних та оборотних фондів.

На відміну від оборотних фондів, що беруть участь тільки в одному виробничому процесі, основні фонди функціонують тривалий період; зберігають споживчу форму, частково використовуються у кожному виробничому процесі і переносять свою вартість на вартість продукції частково, по мірі зношування. Цим основні фонди відрізняються від оборотних, які змінюють свою споживану форму, або повністю її втрачають і повністю використовуються у кожному виробничому процесі.

Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [39].

Підвищення якості управління підприємством пов'язане з застосуванням сучасних методів оцінки стану основних фондів, аналізу та планування їх розвитку, з формуванням комплексного підходу до оцінки взаємовпливу показників фінансово-господарської діяльності підприємства та показників використання фондів. Пошук шляхів підвищення ефективності

використання основних фондів є одним з найактуальніших питань в політиці управління підприємством в цілому.

Вартість основних засобів наведено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Вартість основних засобів підприємства за групами
(виробничого призначення на кінець року)

Найменування основних засобів	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відх (+,-)
Будівлі та споруди	33257	41760	51950	52806	52533	19276
Машини та обладнання	18114	18921	18873	15992	56814	38700
Транспортні засоби	1079	1002	917	928	731	-348
Інші основні засоби	1088	2570	2725	3232	2864	1776
Всього основні засоби	53538	64253	74465	72958	112942	59404

Загальна вартість основних засобів збільшилась, якщо порівнювати 2019р. з 2015р. на 59404 тис.грн (на 111%), в тому числі за рахунок:

- збільшення вартості будівель та споруд на 19276 тис.грн (темп приросту 57,9%);
- збільшення вартості машин та обладнання на 38700 тис.грн (темп приросту 213,6%);
- збільшення вартості інших основних засобів на 1776 тис.грн (темп приросту 163%).

Єдина група основних засобів виробничого призначення вартість якої постійно зменшується – транспортні засоби. Вартість транспортних засобів зменшилась на 348 тис.грн (32,3%).

Крім аналізу основних засобів за групами та аналізу структури можна дослідити їх призначення. Основні засоби за призначенням можуть бути виробничими та невиробничими.

Поділ основних засобів на виробничі та невиробничі наведено в табл. 2.12.

Позитивні зміни спостерігаються у динаміці виробничих та невиробничих фондів. Основні засоби виробничого призначення, як вже згадувалось збільшились на 59404 тис.грн (на 111%).

Таблиця 2.12.

Основні засоби підприємства за призначенням

Найменування основних засобів	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відх (+,-)
Основні засоби виробничого призначення	53538	64253	74465	72958	112942	59404
Основні засоби невиробничого призначення	193	219	246	419	404	211
Всього основні засоби	53731	64472	74711	73377	113346	59615

Засоби невиробничого призначення займають 0,3-0,5% загальної вартості основних засобів, їх вартість з кожним роком збільшується, порівнюючи 2019р. з 2015р. невиробничі основні засоби зросли до показника 404 тис.грн (темп зростання склав 209,3%).

Аналізуючи склад і структуру основних фондів визначаються показники кожної групи в абсолютній сумі, а також питома вага в загальній вартості та зміни протягом звітнього року. Застосування методів горизонтального й вертикального аналізів допомагає відтворити структурну

цілісність об'єкту дослідження, а використання коефіцієнтного методу – дає змогу проаналізувати основні складові об'єкту у їх тісній взаємодії.

Завдання аналізу основних фондів:

- 1) перевірка забезпеченості підприємства основними фондами;
- 2) перевірка технічного стану основних фондів;
- 3) встановлення рівня використання основних фондів;
- 4) виявлення причини недоліків у використанні основних фондів;
- 5) розрахунки впливу використання основних фондів на обсяг випуску продукції.

Аналіз структури основних засобів наведено в таблиці 2.13.

На протязі чотирьох років (2015-2019рр.) розвивається негативна структура основних засобів машинобудівного підприємства. Основні риси деградованої структури: зростання з кожним роком питомої ваги будівель та споруд (за 4 роки показник структури збільшився з 62,12% до 72,38%) та скорочення таких груп основних засобів, як: машини та обладнання, транспортні засоби.

Вартість машин та обладнання, порівнюючи 2019р. з 2015р. зменшилась на 2122 тис.грн (11,7%), питома вага данної групи основних засобів теж зменшилась з 33,83% до 21,92%.

Вартість транспортних засобів, порівнюючи 2019р. з 2015р. зменшилась на 348 тис.грн. (32,3%), питома вага данної групи основних засобів має тенденцію до зниження з 2,02% до 0,65%.

Позитивні зміни спостерігаються у 2019р. Координально змінилась структура основних засобів. На перше місце виходить вартість машин та обладнання: збільшення вартості на 40822 тис.грн (в 3,5 рази), зміна питомої ваги на 28,38 в.п.

Нажаль кадастрофічні тенденції вартості транспортних засобів у 2019р. не зазнали змін.

Важливою складовою діяльності машинобудівного підприємства є аналіз фінансової безпеки основних засобів.

Структура основних засобів підприємства

Основні засоби	2015р.		2016р.		2017р.		2018р.		2019р.	
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%
Будівлі та споруди	33257	62,12	41760	64,99	51950	69,76	52806	72,38	52533	46,51
Машини та обладнання	18114	33,83	18921	29,45	18873	25,34	15992	21,92	56814	50,30
Транспортні засоби	1079	2,02	1002	1,56	917	1,23	928	1,27	731	0,65
Інші основні засоби	1088	2,03	2570	4,00	2725	3,66	3232	4,43	2864	2,54
Разом	53538	100	64253	100	74465	100	72958	100	112942	100

Основні засоби – це вартісна форма існування засобів праці, які тривалий час, не змінюючи при цьому своєї натуральної форми, багаторазово беруть участь у процесі виробництва, поступово спрацьовуються й частинами (шляхом амортизаційних відрахувань) переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції.

Задачі аналізу – визначити забезпеченість підприємства і його структурних підрозділів основними коштами і рівень їх використання за узагальнюючими і приватними показниками, а також встановити причини їх зміни; розрахувати вплив використання основних засобів на обсяг виробництва продукції й інші показники; вивчити міру використання виробничої потужності підприємства й обладнання; виявити резерви підвищення ефективності використання основних засобів.

Результати господарювання будь-якого машинобудівного підприємства залежать від їх фінансової безпеки.

Для аналізу фінансової безпеки основних засобів можна використовувати систему показників.

Основними показниками є:

- показники забезпечення підприємства основними засобами (фондомісткість, фондоозброєність);
- показники стану основних засобів (коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт приросту)
- показники ефективності використання основних засобів (фондовіддача, рентабельність основних фондів)

Основні показники фінансової безпеки основних засобів наведено в таблиці 2.14.

Показник фондовіддачі знаходиться в межах 1,23-1,69 грн. Причина тому постійне оновлення та збільшення вартості основних засобів, а також зростання незначними темпами чистого доходу від реалізації.

Про низьку ефективність основних засобів свідчить розрахований рівень рентабельності, який складає лише 4-5%.

Фондомісткість збільшилась, порівнюючи 2019р. з 2018р. з 0,66 до 0,71 грн; фондоозброєність зростає порівнюючи 2019р. з 2015р. на 97,06 тис.грн/чол.. Причиною закономірного збільшення фондоозброєності криється у двох причинах: скороченні середньооблікової чисельності персоналу та значної кількості введених у виробництво основних засобів (23500 тис.грн у 2019р.).

Таблиця 2.14

Основні показники фінансової безпеки основних засобів

Показники	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
Показники ефективності використання основних засобів					
Фондовіддача, грн	1,69	1,34	1,23	1,51	1,42
Рентабельність основних засобів,%	-0,06	0,00	0,04	0,04	0,05
Показники забезпеченості підприємства основними засобами					
Фондомісткість, грн	0,59	0,74	0,81	0,66	0,71
Фондоозброєність, тис.грн/чол.	83,17	99,33	120,40	134,63	180,23
Показники стану основних засобів					
Коефіцієнт зносу	0,28	0,29	0,33	0,37	0,31
Коефіцієнт придатності	0,72	0,71	0,67	0,63	0,69
Коефіцієнт вибуття	0,016	0,006	0,002	0,001	0,003
Коефіцієнт оновлення	0,16	0,17	0,06	0,04	0,14

Основні засоби постійно оновлюються, про це свідчить коефіцієнт оновлення, який має високі значення у 2015,2016,2019рр. – 14-16%.

Коефіцієнт зносу дещо збільшився за останні п'ять років з 28% до 31%, але придатність фондів все одно знаходиться на високому рівні – 63-72%.

Виходячи з другого розділу кваліфікаційної роботи можна зробити висновок.

Машинобудівне підприємство ПАТ «Гідросила МЗТГ» має позитивну економічну динаміку: постійне зростання чистого доходу від реалізації та

чистих фінансових результатів; постійне оновлення основних засобів; зростання фонду оплати праці працівників.

Але існує ряд негативних позицій, які значно послаблюють фінансову безпеку промислового підприємства:

- структура основних засобів є деградованою, з явно вираженою питомою вагою будівель та споруд. Питома вага транспортних засобів, машин та обладнання з кожним роком скорочується;

- підприємство оновлює основні засоби тільки за рахунок власних джерел фінансування, що призводить до скорочення вартості оборотних коштів, збільшення утричі поточної заборгованості підприємства.

Виходячи з ряду недоліків машинобудівного підприємства необхідно запропонувати та обґрунтувати інші джерела фінансування оновлення основних засобів: інвестиційне кредитування комерційними банками та лізинг.

РОЗДІЛ 3

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ОНОВЛЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ТА ЗБІЛЬШЕННЯ МАСИ ПРИБУТКОВОСТІ

3.1. Застосування фінансового лізингу ПАТ «Гідросила МЗТГ» з метою покращення фінансової безпеки

Лізинг – один із найпоширеніших у світовій практиці методів фінансування технічного оснащення та оновлення виробництва, який має давні традиції.

Лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

До основних функцій лізингу належать:

- виробнича: оперативне розв'язання проблем технічного переоснащення виробництва; забезпечення доступу підприємства до нової техніки та технологій;
- фінансова: надання основних фондів у користування на умовах кредиту; використання податкових та амортизаційних пільг [41].

Лізинг виник на основі розвитку орендних відносин, що обумовлює спрощене сприйняття лізингу як форми довгострокової оренди основних фондів, які передаються у тимчасове користування на платній основі і на визначений угодою строк.

Лізингові (орендні) операції здійснюються у вигляді: оперативного лізингу (оренди); фінансового лізингу (оренди); зворотного лізингу (оренди); оренди землі; оренди жилих приміщень.

Об'єктом лізингу можуть бути:

- а) цілісні майнові комплекси;
- б) нерухоме майно, що входить до складу основних фондів;
- в) рухоме майно, що входить до складу основних фондів, крім того, первісна вартість якого погашається протягом одного виробничо-комерційного циклу;
- г) окремі види нематеріальних активів .

Перші три групи об'єктів орендуються шляхом оперативної або фінансової оренди (лізингу), а четверта – шляхом селенга. Предметом лізингу не можуть бути земельні ділянки та інші природні об'єкти, єдині майнові комплекси підприємств та їх відокремлені структурні підрозділи (філії, цехи, дільниці).

Оперативна оренда (лізинг) являє собою господарську операцію суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу орендареві права користування матеріальними цінностями, що належать орендодавцеві, на термін, що не перевищує їхньої повної амортизації з обов'язковим поверненням цих матеріальних цінностей орендодавцеві. При цьому право власності на орендоване майно залишається в орендодавця протягом усього терміну оренди.

Селенг являє собою господарську операцію суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу йому у використання і розпорядження за визначену плату майнових прав юридичних і фізичних осіб. Як таке майно, поряд з матеріальними цінностями, що входять до складу основних фондів, входять майнові права на окремі види нематеріальних активів, а також грошові кошти (переважно фізичних осіб). За своєю економічною сутністю

селенг являє собою більш розширений по об'єктах оренди варіант оперативного лізингу [42].

Фінансовий лізинг (оренда) – господарська операція фізичної або юридичної особи, яка передбачає відповідно до договору фінансового лізингу (оренди) передання орендарю майна, придбаного або виготовленого орендодавцем, а також усіх ризиків та винагород, пов'язаних із правом користування та володіння об'єктом лізингу.

Лізинг (оренда) вважається фінансовим, якщо лізинговий (орендний) договір містить одну з таких умов:

- об'єкт лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менше 75 % його первісної вартості за нормами амортизації, та орендар зобов'язаний придбати об'єкт лізингу у власність протягом строку дії лізингового договору або в момент його закінчення за ціною, визначеною у такому лізинговому договорі;

- сума лізингових (орендних) платежів з початку строку оренди дорівнює або перевищує первісну вартість об'єкта лізингу;

- якщо у лізинг передається об'єкт, що перебував у складі основних фондів лізингодавця протягом строку перших 50 % амортизації його первісної вартості, загальна сума лізингових платежів має дорівнювати або бути більшою 90 % від звичайної ціни на такий об'єкт лізингу, діючої на початок строку дії лізингового договору, збільшеної на суму процентів, розрахованих виходячи з облікової ставки Національного банку України, визначеної на дату початку дії лізингового договору на весь його строк;

- майно, яке передається у фінансовий лізинг, є виготовленим за замовленням лізингоотримувача (орендаря) та після закінчення дії лізингового договору не може бути використаним іншими особами, крім лізингоотримувача (орендаря), виходячи з його технологічних та якісних характеристик [41].

Лізинг здійснюється за договором лізингу, який регулює правовідносини між суб'єктами лізингу. Учасниками лізингової угоди є

лізингодавець, кредитно -фінансова установа, яка діє як кредитор, лізингоодержувач, постачальник майна і страхова компанія. У класичній лізинговій угоді взаємовідносини між суб'єктами будуються за такою схемою: майбутній лізингоодержувач, що потребує певні види майна, самостійно підбирає постачальника, який володіє цим майном. За відсутністю власних засобів і можливості доступу до позикових засобів для придбання його у власність він звертається до майбутнього лізингодавця, що має необхідні кошти, з проханням про придбання майна у постачальника у власність і наступній його передачі лізингоодержувачу в користування на визначених умовах.

Крім названих сторін в угоді можуть брати участь брокерські лізингові фірми, що безпосередньо не займаються наданням майна, а виконують роль посередників між постачальником, лізингодавцем і лізингоодержувачем. У країнах з розвиненим фінансовим ринком при значних багатомільйонних угодах кількість учасників може збільшуватись до п'яти – шести, серед яких брокерські фірми, трастові корпорації, що фінансують організації та інші.

Суб'єктами лізингу виступають лізингові компанії, банки, суб'єкти господарської діяльності (підприємства, організації та об'єднання підприємств усіх форм власності, асоціації, союзи, концерни, консорціуми, торгові доми, посередницькі та консультаційні фірми, страхові компанії, кредитно-фінансові установи), засновницькими документами яких передбачено здійснення лізингової діяльності, об'єднання лізингових компаній та інші суб'єкти лізингової діяльності. Слід зазначити, що лізингова діяльність охоплює не тільки великі компанії, а й сферу малого та середнього бізнесу [43].

Лізингові компанії створюються з метою здійснення лізингових операцій, основною і фактично єдиною функцією якої є оплата майна, тобто фінансування угоди.

Крім лізингових компаній лізингодавцем може виступати:

– банк або його філія, у статуті яких передбачений цей вид підприємництва;

– будь-яка фірма або підприємство, для яких лізинг є не профільюючим видом діяльності, але й не забороненою статутом сферою підприємництва і яка має фінансові джерела для проведення лізингових операцій.

Значного розвитку досягла форма банківської участі у лізингових операціях. Банки можуть брати як безпосередню участь у лізингових операціях, так і опосередковану. У випадку, коли банк виступає лізингодавцем, між ним і лізингоодержувачем укладається кредитний договір із графіком погашення кредиту і відсотків відповідно до умов виплат лізингових платежів. Опосередкована участь банків у лізингових операціях пов'язана зі створенням власної дочірньої лізингової компанії або створення спільно з іншими кредитними установами або суб'єктами господарювання лізингових компаній, а також кредитування лізингових компаній.

Лізингова діяльність, що здійснюється у будь-якій формі, крім банківської, не ліцензується. Комерційним банкам для здійснення лізингових операцій потрібно одержати спеціальну ліцензію НБУ. Нацкомфінпослуг регулює здійснення лізингових операцій. Зокрема, розробляє та затверджує нормативні документи, які регулюють надання послуг з лізингу фінансовими установами, здійснює реєстрацію та веде Державний реєстр фінансових установ, що мають право надавати послуги з лізингу, здійснює контроль за достовірністю інформації, що надають учасники ринку лізингових послуг [41].

Саморегулювання на ринку лізингових послуг здійснюється за участю Всеукраїнської асоціації лізингу «Укрлізинг», яка була створена у 1997 р. і є добровільною громадською організацією, що об'єднує провідних спеціалістів з лізингу та фінансової діяльності. Основними напрямками діяльності асоціації є сприяння розвитку лізингової діяльності, організація обміну досвідом між українськими та зарубіжними лізинговими компаніями,

надання інформаційних, консультативних та інших послуг своїм членам, проведення аналізу нормативних актів щодо діяльності лізингових компаній.

Станом на 01.01.19 р. до Переліку фінансових установ внесено інформацію про 209 юридичних осіб-лізингодавців та про 43 фінансові компанії, що надають послуги фінансового лізингу.

Вирішуючи проблему оновлення необоротних активів за допомогою лізингу варто виходити з переваг і недоліків лізингових операцій.

Основними перевагами лізингу для орендарів є:

а) одержання додаткового прибутку підприємством без придбання необоротних активів у власність;

б) економія фінансових ресурсів на первісному етапі використання орендованих необоротних активів;

в) зниження бази оподаткування прибутку підприємства, оскільки, відповідно до діючого законодавства орендна плата включається до складу собівартості продукції (витрат), що знижує розмір балансового прибутку підприємства

г) зниження фінансових ризиків, зв'язаних з моральним старінням і необхідністю прискореного відновлення окремих видів необоротних активів (при оперативному лізингу і селензі);

д) більш проста процедура одержання й оформлення в порівнянні з одержанням і оформленням довгострокового кредиту.

Серед недоліків лізингу можна назвати:

а) подорожчання собівартості продукції у зв'язку з тим, що розмір орендної плати звичайно набагато вище, ніж розмір амортизаційних відрахувань. Це може послабити позиції підприємства і знизити рівень рентабельності;

б) застосування прискореної амортизації підприємством може бути зроблено лише за згодою орендодавця, що обмежує швидкість оновлення майна;

в) більш висока вартість в окремих випадках у порівнянні з банківським кредитом (особливо фінансового лізингу);

г) оскільки до лізингового платежу входять амортизаційні відрахування, підприємство втрачає частину власних джерел фінансування необоротних активів;

д) недоотримання доходу у формі ліквідаційної вартості основних засобів при оперативному лізингу [42].

Останніми роками комерційні банки зрозуміли переваги лізингових операцій перед звичайним кредитуванням і починають активно долучатись до такої діяльності. На жаль, лізингові послуги ще не стали популярними серед українських підприємців. Так, загальний обсяг лізингових угод в Україні становив лише 0,2 відсотка від ВВП, у той час, як у країнах ЄС він на порядок вищий – 2%.

Для оновлення основних засобів та зниження собівартості продукції підприємству необхідно оновлення основних засобів потокові лінії з виробництва гідропідсилювачів.

В таблиці 3.1 наведено основні потокові лінії на яких необхідно провести оновлення основних засобів.

Таблиця 3.1

Сума інвестицій на оновлення обладнання поточкових ліній

Потокові лінії, які підлягають модернізації	Інвестиції, тис.грн
Потокова лінія з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А.	3580
Потокова лінія з виробництва розподільника спеціального 820-4634010.	6870

Фінансування лізингових контрактів та погашення заборгованості по них може здійснюватися за допомогою різноманітних схем. Лізингоотримувач та лізингодавець обирають найбільш зручний по строку та розмірам платежів графік платежів. При цьому є два основні критерії, за яких

обрані умови та схема платежів будуть задовольняти обидві сторони і лізинговий контракт буде укладено:

- розмір лізингових платежів повинен забезпечити лізинговій компанії прибуток не нижче середньої норми прибутку на вкладений капітал та покриття всіх витрат, пов'язаних з виконанням та обслуговуванням контракту
- ціна лізингу для лізингоотримувача не повинна бути вище за ціну банківського кредиту на придбання відповідного майна

Методи розрахунку лізингових платежів базуються на теорії зміни вартості грошей у часі. Для всіх схем розрахунків основною вимогою є рівність теперішньої вартості всіх лізингових платежів та вартості майна, яке пропонується у лізинг. Згідно з загальноприйнятим принципом вартості грошей у часі, мати певну кількість грошей сьогодні завжди краще ніж мати їх завтра. Це пояснюється дією декількох основних факторів:

- інфляція (з часом, внаслідок загального подорожчання товарів, гроші знецінюються);
- ризик (невизначеність майбутнього збільшує цінність грошей, що є в наявності: сьогодні гривня на рахунку вже є, а чи буде вона там завтра, – ще питання);
- оборотність (грошові кошти здатні з часом самостійно генерувати дохід: можна покласти гроші на депозит чи провести якусь іншу інвестиційну операцію і додатково до вкладених грошей отримати певний прибуток) [27,28].

Лізингова компанія, фінансуючи лізинговий контракт повинна враховувати в лізингових платежах часовий розрив між сплатою грошових коштів постачальнику та отриманням грошей від лізингоотримувача.

Здебільшого, сукупність усіх платежів по договору лізингу в основному складається з (1) авансового платежу, (2) періодичних лізингових платежів та (3) викупної (залишкової) вартості. При цьому сплата періодичних лізингових платежів може бути визначена у декількох схемах:

1) регулярні платежі, тобто лізингові платежі, що здійснюються через рівні проміжки часу; вони поділяються на:

- постійні платежі (ануїтети),
- платежі з постійним темпом зміни та платежі з амортизацією боргу (відшкодуванням вартості предмета лізингу) рівними частинами;
- нерегулярні платежі – лізингові платежі погоджуються сторонами відповідно до графіку, в якому вказані певні строки та суми платежів.

Та чи інша схема платежів застосовується виходячи з побажань сторін договору. На прийняття рішення щодо схеми платежів з точки зору лізингоотримувача впливають: сезонність виробництва, небажання одночасно інвестувати велику суму коштів у розвиток матеріально-технічної бази виробництва; швидке погашення вартості майна і отримання більш ліквідного балансу з метою подальшого отримання кредитів, інвестиційна політика тощо.

Лізингова компанія зазвичай пропонує схему розрахунків платежів таку саму, як і схема залучення та погашення компанією ресурсів для фінансування лізингових контрактів. Зазвичай банк, що фінансує лізингову компанію нараховує відсотки за користування кредитними ресурсами виходячи з фактичної заборгованості, що діяла в певні проміжки часу за однакової процентної ставки, тому для лізингової компанії прийнятна будь-яка схема лізингових платежів, що забезпечує отримання запланованої норми прибутку та погашення всіх витрат, пов'язаних з контрактом. Якщо ж лізингова компанія для фінансування лізингових контрактів застосовує альтернативні банківському кредиту джерела залучення коштів або ж залучає кредити, що передбачають жорсткий графік сплати заборгованості та процентів, то при погодженні схеми лізингових платежів необхідно бути досить обережним оскільки застосування різних схем залучення та розміщення ресурсів може привести до ситуації, коли лізингова компанія в певні періоди часу не буде мати «живих» грошей для повернення залучених ресурсів та сплати процентів за користування ними.

Пропонуємо ПАТ «Гідросила МЗТГ», як альтернативу власним коштам, придбання основних засобів за рахунок лізингу.

Проведемо розрахунки лізингових платежів у разі, якби підприємство звернулося до приватних лізингових компаній. У 2016 р. більшість даних лізингодавців встановила винагороду в розмірі 27% невідшкодованої вартості лізингового майна.

Розглянемо поетапно різні схеми розрахунку лізингових платежів. Для цього введемо деякі позначення:

P – первісна вартість предмету лізингу (якщо договором передбачено авансовий платіж, то до уваги береться вартість за мінусом суми авансового платежу);

n – строк лізингу в місяцях, кварталах, роках (загальна кількість лізингових платежів);

i – відсоткова ставка за період (в розрахунках річну відсоткову ставку ділять на кількість періодів лізингу в році. Так, для щомісячних лізингових платежів річну відсоткову ставку необхідно розділити на 12);

S – залишкова (викупна) вартість предмету лізингу. При цьому слід зазначити, що незалежно від методу розрахунку, чим вищою буде викупна вартість предмету лізингу – тим більший розмір процентів сплатить лізингоотримувач і отримає лізингова компанія.

A – Лізинговий платіж.

1) Регулярні постійні платежі (ануїтет)

Регулярні постійні платежі передбачають виплату однакової суми лізингового платежу через однакові проміжки часу. Такий механізм припливу (відпливу) грошей має назву ануїтету. Сума лізингового платежу розраховується за формулою:

$$A = (P - S * \frac{1}{(1+i)^n}) * (\frac{i}{1 - (1+i)^{-n}}) \quad (3.1)$$

Загальна сума лізингових платежів обраховується як добуток отриманого лізингового платежу та кількості лізингових платежів.

Підставивши значення змінних у наведену формулу отримаємо суму лізингового платежу:

- потокова лінія з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А:

$$A = (3580000 - 1000 * \frac{1}{(1 + 0,27)^5}) * \frac{0,27}{1 - (1 + 0,27)^{-5}} = 1386043.747$$

- потокова лінія з виробництва розподільника спеціального 820-4634010:

$$A = (6870000 - 1000 * \frac{1}{(1 + 0,27)^5}) * \frac{0,27}{1 - (1 + 0,27)^{-5}} = 2659917,19$$

Розподіл лізингового платежу на амортизацію боргу (погашення вартості майна) та проценти проводиться послідовно. Сума, що йде в погашення вартості майна, визначається як різниця суми лізингового платежу та процентів на залишок заборгованості:

$$D_t = A - D_{t-1} * i \quad (3.2)$$

де

D_t – сума, що відноситься в погашення вартості майна в періоді $t = 1, \dots, n$.

D_{t-1} – залишок заборгованості за предмет лізингу на кінець періоду $t-1$.

Для зручності наведемо графік сплати лізингових платежів, погашення вартості майна та процентів в табличній формі (таблиця 3.2; 3.3).

З таблиці видно, що сума процентів з плином часу зменшується, в той час як сума амортизації боргу, навпаки, збільшується. При цій схемі в перших періодах лізингу баланс компанії-лізингоотримувача буде менш ліквідним, фінансова стійкість компанії – порівняно меншою, у звіті про прибутки і збитки компанії буде вказано значні фінансові витрати. Якщо

компанія-лізингоотримувач на протязі перших періодів лізингу планує для розвитку виробництва отримувати кредитні кошти в банку, а вартість лізингового контракту для компанії є достатньо значною, необхідно погодити з лізингодавцем іншу схему лізингових платежів.

Таблиця 3.2

Графік сплати лізингових платежів
(основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника
гідропідсилювача 50-3406015А)

Лізингові періоди	Залишок заборгованості, (гр.2-гр.3), тис.грн	Погашення вартості майна, (гр.5-гр.4), тис.грн	Проценти, (гр.2*ставка лізингу), тис.грн	Лізинговий платіж, тис.грн
1	2	3	4	5
1	3580000	419443,7	966600,0	1386043,74 7
2	3160556,3	532693,6	853350,2	1386043,74 7
3	2627862,7	676520,8	709522,9	1386043,74 7
4	1951341,9	859181,4	526862,3	1386043,74 7
5	1092160,4	1091160,4	294883,3	1386043,74 7
Разом	1000,0	3579000,0	3351218,7	6930218,7

Таблиця 3.3

Графік сплати лізингових платежів
(основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010)

Лізингові періоди	Залишок заборгованості, (гр.2-гр.3), тис.грн	Погашення вартості майна, (гр.5-гр.4), тис.грн	Проценти, (гр.2*ставка лізингу), тис.грн	Лізинговий платіж, тис.грн
1	2	3	4	5
1	6870000,00	805017,19	1854900,00	2659917,19
2	6064982,81	1022371,83	1637545,36	2659917,19
3	5042610,98	1298412,23	1361504,96	2659917,19
4	3744198,75	1648983,53	1010933,66	2659917,19
5	2095215,22	2094209,08	565708,11	2659917,19
Разом	1006,14	6868993,86	6430592,10	13299585,9 5

Зазначена схема побудови лізингових платежів (ануїтет) здебільшого використовується під час лізингу основних засобів загальногосподарського призначення та обладнання, амортизація якого відбувається лінійним методом (віддача або, так би мовити, економічний ККД основного засобу практично не залежить від строку використання та пов'язаного з ним фізичного зносу).

2) Регулярні платежі з постійним темпом зміни

Умови погашення заборгованості по лізингу передбачають зміну (збільшення чи зменшення) лізингових платежів з постійним темпом приросту (зменшення) в кожному періоді. Іншим чином, задається прискорена (зменшена) амортизація боргу (погашення вартості майна). Розміри лізингових платежів розраховуються за допомогою таких формул:

$$A_t = A_1 * (1 + k)^{t-1} \quad (3.3)$$

де

A_1 – розмір першого лізингового платежу;

t – період лізингу = 1, ..., n ;

k – темп приросту.

Якщо $k > 0$ – відбувається прискорене погашення вартості майна, якщо $k < 0$ – навпаки відбувається зменшення розміру платежів з плином часу.

Розмір першого лізингового платежу визначається:

$$A_1 = (P - S \frac{1}{(1+i)^n}) \times \frac{i - k}{1 - \left(\frac{1+k}{1+i}\right)^n} \quad (3.4)$$

Розподіл лізингового платежу на амортизацію боргу (відшкодування вартості предмета лізингу) та проценти проводиться так само як і в попередньому прикладі: сума, що йде в погашення вартості майна,

визначається як різниця суми лізингового платежу та процентів на залишок заборгованості.

Використовуючи дані попереднього прикладу та приймаючи темп приросту рівним 3% річних перший лізинговий платіж буде дорівнювати:

- потокова лінія з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А:

$$A = (3580000 - 1000 * \frac{1}{(1 + 0,27)^5}) * \frac{0,27 - 0,03}{1 - (\frac{1 + 0,03}{1 + 0,27})^5} = 1323540,92$$

- потокова лінія з виробництва розподільника спеціального 820-4634010:

$$A = (6870000 - 1000 * \frac{1}{(1 + 0,27)^5}) * \frac{0,27 - 0,03}{1 - (\frac{1 + 0,03}{1 + 0,27})^5} = 2539970,47$$

Наведемо графік сплати лізингових платежів, відшкодування вартості предмета лізингу та процентів в таблиці 3.4 та 3.5.

Таблиця 3.4

Регулярні лізингові платежі з постійним темпом зміни
(основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника
гідропідсилювача 50-3406015А)

Лізингові періоди	Залишок заборгованості, (гр.2-гр.3), тис.грн	Погашення вартості майна, (гр.5-гр.4), тис.грн	Проценти, (гр.2*ставка лізингу), тис.грн	Лізинговий платіж, тис.грн
1	2	3	4	5
1	3580000,00	356940,92	966600,00	1323540,92
2	3223059,08	493021,20	870225,95	1363247,15
3	2730037,88	667034,33	737110,23	1404144,56
4	2063003,55	889257,94	557010,96	1446268,90
5	1173745,61	1172745,65	316911,31	1489656,97
Разом	999,96	3579000,04	3447858,45	7026858,49

Регулярні лізингові платежі з постійним темпом зміни
(основні засоби потокової лінії з виробництва
розподільника спеціального 820-4634010)

Лізингові періоди	Залишок заборгованості, (гр.2-гр.3), тис.грн	Погашення вартості майна, (гр.5-гр.4), тис.грн	Проценти, (гр.2*ставка лізингу), тис.грн	Лізинговий платіж, тис.грн
1	2	3	4	5
1	6870000,00	685070,47	1854900,00	2539970,47
2	6184929,53	946238,61	1669930,97	2616169,58
3	5238690,92	1280208,12	1414446,55	2694654,67
4	3958482,80	1706703,96	1068790,35	2775494,31
5	2251778,84	2250778,85	607980,29	2858759,14
Разом	999,98	6869000,02	6616048,16	13485048,18

Як бачимо з таблиці 3.4 та 3.5, кожен наступний лізинговий платіж на 3% більший за попередній.

Якщо необхідно, щоб лізингові платежі зменшувались з плином часу значення коефіцієнту k необхідно зробити від'ємним.

3) Регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами

При такій схемі розмір лізингового платежу визначається як сума відшкодування вартості предмета лізингу та процентів. При цьому погашення вартості предмету лізингу в кожному періоді відбувається рівними частинами, а сума процентів визначається виходячи з величини заборгованості за предмет лізингу на початок періоду.

Сума періодичного відшкодування вартості предмета лізингу визначається діленням вартості, що погашається на кількість періодів:

$$d = \frac{P-S}{n} = \text{const} \quad (3.6)$$

Де

d – сума відшкодування вартості предмета лізингу.

Лізинговий платіж визначається за формулою:

$$A_t = D_{t-1} \cdot i + d \quad (3.7)$$

Залишок заборгованості за предмет лізингу (D_t) на початок кожного наступного періоду визначається як різниця залишку заборгованості на початок попереднього періоду (D_{t-1}) та щомісячної суми погашення вартості предмету лізингу (d).

Використовуючи дані попередніх прикладів наведемо графік лізингових платежів у таблиці 3.6 та 3.7

Таблиця 3.6

Регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами
(основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника
гідропідсилювача 50-3406015А)

Лізингові періоди	Залишок заборгованості, (гр.2-гр.3), тис.грн	Погашення вартості майна, (гр.5-гр.4), тис.грн	Проценти, (гр.2*ставка лізингу), тис.грн	Лізинговий платіж, тис.грн
1	2	3	4	5
1	3580000	715800	966600	1682400
2	2864200	715800	773334	1489134
3	2148400	715800	580068	1295868
4	1432600	715800	386802	1102602
5	716800	715800	193536	909336
Разом	1000	3579000	2900340	6479340

Таблиця 3.7

Регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами
(основні засоби потокової лінії з виробництва
розподільника спеціального 820-4634010)

Лізингові періоди	Залишок заборгованості, (гр.2-гр.3), тис.грн	Погашення вартості майна, (гр.5-гр.4), тис.грн	Проценти, (гр.2*ставка лізингу), тис.грн	Лізинговий платіж, тис.грн
1	2	3	4	5
1	6870000	1373800	1854900	3228700
2	5496200	1373800	1483974	2857774
3	4122400	1373800	1113048	2486848
4	2748600	1373800	742122	2115922
5	1374800	1373800	371196	1744996
Разом	1000	6869000	5565240	12434240

Наведемо порівняння регулярних платежів в табличній формі (таблиця 3.8; 3.9).

Таблиця 3.8

Регулярні платежі різними методами
(основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника
гідропідсилювача 50-3406015А)

Лізингові періоди	Регулярні постійні платежі (ануїтет)	Регулярні платежі з постійним темпом зміни	Регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами
1	1386043,747	1323540,92	1682400
2	1386043,747	1363247,15	1489134
3	1386043,747	1404144,56	1295868
4	1386043,747	1446268,9	1102602
5	1386043,747	1489656,97	909336
Разом	6930218,7	7026858,49	6479340

Як бачимо з таблиці 3.8, платежі з постійним додатним темпом приросту в абсолютному значенні дають найбільший прибуток лізинговій компанії і, відповідно, є найбільш витратними для лізингоотримувача.

Таблиця 3.9

Регулярні платежі різними методами
(основні засоби потокової лінії з виробництва
розподільника спеціального 820-4634010)

Лізингові періоди	Регулярні постійні платежі (ануїтет)	Регулярні платежі з постійним темпом зміни	Регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами
1	2659917,19	2539970,47	3228700
2	2659917,19	2616169,58	2857774
3	2659917,19	2694654,67	2486848
4	2659917,19	2775494,31	2115922
5	2659917,19	2858759,14	1744996
Разом	13299585,95	13485048,18	12434240

На практиці, лізингові компанії частіше за все використовують дві схеми з наведених: ануїтет та платежі з рівномірним погашенням вартості предмету лізингу. При цьому слід зазначити, що при рівних умовах щодо відсоткової ставки, строку лізингу та викупної вартості абсолютний дохід від застосування ануїтету завжди буде більший.

Виходячи з таблиці для ПАТ «Гідросила МЗТГ» найбільш привабливий варіант лізингових схем:

- для оновлення основних засобів потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А - регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами, вартість платежів складає 6479340 грн, в тому числі основна сума погашення – 3579000 грн. та відсотки 2900340 грн.

- для оновлення основних засобів потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010 - регулярні платежі з амортизацією

боргу рівними частинами, вартість платежів складе 12434240 грн., в тому числі основна сума погашення 6869000 грн та відсотки 5565240 грн.

3.2. Покращення матеріально - технічної бази ПАТ «Гідросила МЗТГ» за рахунок залучення позикових коштів

На сучасному етапі розвитку української економіки існує потреба у перерозподілі фінансового та підприємницького капіталу. Малому та середньому бізнесу все частіше доводиться вирішувати проблему нестачі фінансових ресурсів, які потрібні для розвитку їх власної діяльності. В Україні недооцінювання значення інвестицій як ключової рушійної сили розвитку економіки призвело до падіння конкурентоспроможності українських товарів та структурних викривлень вітчизняної промисловості, перетворення України на сировинний придаток розвинутих країн та хронічного споживача високотехнологічних товарів, вироблених за кордоном.

В українській економіці банківська система відіграє ключову роль у сфері акумулювання фінансових ресурсів та їх перерозподілу в ті сфери національної економіки, які відчувають гостру потребу у додаткових грошових коштах. Таким чином, банківська система в Україні забезпечує регулювання руху грошових потоків та їх скерування у ті напрямки, які забезпечують прискорення економічного розвитку країни.

Головним інструментом реалізації даної функції банківської системи є банківське інвестиційне кредитування, потреба у розширенні якого вже досить давно назріла в українській економіці.

Інвестиційний кредит – це кредит, наданий позичальнику для здійснення ним інвестиційних вкладень. Прикладом цього є кредити на освоєння землі та будівництво, купівлю завершених будівель, устаткування, фінансовий лізинг тощо.

Необхідність активізації банківського інвестиційного кредитування обумовлена наступними факторами:

1) застарілість матеріально-технічної бази на великих підприємствах, що призводить до підвищеної матеріало- та енергомісткості, а як внаслідок – до зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції;

2) нестача власних фінансових ресурсів для початку та розширення підприємницької діяльності для малих підприємств, що, враховуючи складність кредитування малого бізнесу за традиційними програмами, призводить до нерозвинутості малого бізнесу та виродження середнього класу в країні;

3) нерозвинутість вітчизняного фондового ринку, яка концентрує коло пошуків інвестиційного капіталу з боку підприємств саме на банківській системі [44].

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки, який характеризується певним “пробуксовуванням” вітчизняної промисловості (за винятком окремих галузей), головним фактором забезпечення конкурентоспроможності підприємств та їх продукції стає не стільки операційна, скільки їх інвестиційна діяльність.

Як свідчить досвід, успіху досягають лише ті підприємства та фірми, які створюють ефективні адаптивні виробничі системи, за допомогою яких можна за досить короткий період часу та без суттєвих втрат переорієнтуватися з виробництва одних видів товарів або послуг на інші.

Переважає більшість вітчизняних підприємств не оновлювали активну частину власних виробничих основних засобів протягом останніх 20 років, а виробничі технології, що використовуються, були розроблені у 70-х роках 20-го століття та не відповідають вимогам сучасного розвитку економіки.

Відставання від промислово розвинутих країн останніми роками все більше поглиблюється. Окрім цього, існують наступні проблеми:

- нестача трудових ресурсів необхідної спеціалізації та кваліфікації, що супроводжується значними обсягами безробіття у більшості областей;

- низький рівень підготовки кадрів;
- консервація та невикористання частини виробничих основних засобів, при цьому відновлення їх роботи є технічно складним процесом, який з часом не стає простішим;
- низький рівень автоматизації виробництва,
- застарілі методи та прийоми праці;
- низький рівень фондівіддачі, завантаженості, недостатня технічна озброєність праці тощо.

Ситуація ускладнюється рядом структурних проблем, до вирішення яких слід підходити системно, оскільки всі вони взаємопов'язані. Констатуємо безумовно тісний взаємозв'язок між інвестиціями, інноваціями та обсягами реалізованої продукції, зазначимо, що, на жаль, банківська система відіграє у цьому процесі другорядну роль, виконуючи в основному функцію “запасного” кредитора, про що свідчить низька питома вага банківських кредитів серед джерел фінансування капітальних інвестицій.

Причиною цього є, по-перше, висока вартість інвестиційних кредитів та вимоги банків щодо їх забезпечення, по-друге, небажання банків кредитувати інноваційні проекти через їх високу ризиковість, по- третє, відсутність у банків довгострокової ресурсної бази для активізації інвестиційного кредитування і, по-четверте, відсутність чіткої реальної державної програми інвестиційно- інноваційного розвитку промисловості, яка б передбачала певні механізми захисту кредиторів та позичальників від інвестиційних ризиків.

Розглянемо кредитування оновлення основних засобів ПАТ «Гідросила МЗТГ» за рахунок інвестиційного кредиту банку.

За аналогією з фінансовим лізингом визначимо грошові потоки за кредитом.

Отже, отримуємо кредит у комерційному банку у сумі 3580000 та 6870000 грн, з відсотковою ставкою 27 % річних терміном 60 місяців та 1% комісією, за ануїтетною та стандартною схемою виплати кредиту.

Таблиця 3.10

**Розрахунок кредитування оновлення основних засобів на основі ануїтетної схеми
(основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилувача 50-3406015А)**

Період, місяць	Проценти, грн	Комісія, грн	Повернена частина кредиту, грн	Загальна сума виплат, грн	Залишок заборгованості, грн	Період, місяць	Проценти, грн	Комісія, грн	Повернена частина кредиту, грн	Загальна сума виплат, грн	Залишок заборгованості, грн
1	80 550.00	35 800.00	28 766.47	145 116.47	3 551 233.53	31	53 239.30	23 661.91	56 077.17	132 978.38	2 310 113.93
2	79 902.75	35 512.34	29 413.72	144 828.81	3 521 819.81	32	51 977.56	23 101.14	57 338.91	132 417.61	2 252 775.02
3	79 240.95	35 218.20	30 075.53	144 534.67	3 491 744.28	33	50 687.44	22 527.75	58 629.03	131 844.22	2 194 145.99
4	78 564.25	34 917.44	30 752.23	144 233.92	3 460 992.06	34	49 368.28	21 941.46	59 948.19	131 257.93	2 134 197.80
5	77 872.32	34 609.92	31 444.15	143 926.39	3 429 547.91	35	48 019.45	21 341.98	61 297.02	130 658.45	2 072 900.78
6	77 164.83	34 295.48	32 151.64	143 611.95	3 397 396.26	36	46 640.27	20 729.01	62 676.20	130 045.48	2 010 224.57
7	76 441.42	33 973.96	32 875.06	143 290.43	3 364 521.20	37	45 230.05	20 102.25	64 086.42	129 418.72	1 946 138.15
8	75 701.73	33 645.21	33 614.75	142 961.68	3 330 906.46	38	43 788.11	19 461.38	65 528.36	128 777.85	1 880 609.79
9	74 945.40	33 309.06	34 371.08	142 625.54	3 296 535.38	39	42 313.72	18 806.10	67 002.75	128 122.57	1 813 607.04
10	74 172.05	32 965.35	35 144.43	142 281.83	3 261 390.96	40	40 806.16	18 136.07	68 510.31	127 452.54	1 745 096.72
11	73 381.30	32 613.91	35 935.18	141 930.38	3 225 455.78	41	39 264.68	17 450.97	70 051.80	126 767.44	1 675 044.93
12	72 572.76	32 254.56	36 743.72	141 571.03	3 188 712.06	42	37 688.51	16 750.45	71 627.96	126 066.92	1 603 416.96
13	71 746.02	31 887.12	37 570.45	141 203.59	3 151 141.61	43	36 076.88	16 034.17	73 239.59	125 350.64	1 530 177.37
14	70 900.69	31 511.42	38 415.79	140 827.89	3 112 725.83	44	34 428.99	15 301.77	74 887.48	124 618.25	1 455 289.89
15	70 036.33	31 127.26	39 280.14	140 443.73	3 073 445.68	45	32 744.02	14 552.90	76 572.45	123 869.37	1 378 717.44
16	69 152.53	30 734.46	40 163.94	140 050.93	3 033 281.74	46	31 021.14	13 787.17	78 295.33	123 103.65	1 300 422.11
17	68 248.84	30 332.82	41 067.63	139 649.29	2 992 214.11	47	29 259.50	13 004.22	80 056.97	122 320.69	1 220 365.14
18	67 324.82	29 922.14	41 991.65	139 238.61	2 950 222.45	48	27 458.22	12 203.65	81 858.26	121 520.12	1 138 506.88
19	66 380.01	29 502.22	42 936.47	138 818.70	2 907 285.98	49	25 616.40	11 385.07	83 700.07	120 701.54	1 054 806.81
20	65 413.93	29 072.86	43 902.54	138 389.33	2 863 383.45	50	23 733.15	10 548.07	85 583.32	119 864.54	969 223.49
21	64 426.13	28 633.83	44 890.34	137 950.31	2 818 493.10	51	21 807.53	9 692.23	87 508.94	119 008.71	881 714.55
22	63 416.09	28 184.93	45 900.38	137 501.40	2 772 592.72	52	19 838.58	8 817.15	89 477.89	118 133.62	792 236.66
23	62 383.34	27 725.93	46 933.14	137 042.40	2 725 659.59	53	17 825.32	7 922.37	91 491.15	117 238.84	700 745.51
24	61 327.34	27 256.60	47 989.13	136 573.07	2 677 670.46	54	15 766.77	7 007.46	93 549.70	116 323.93	607 195.81
25	60 247.59	26 776.70	49 068.89	136 093.18	2 628 601.57	55	13 661.91	6 071.96	95 654.57	115 388.43	511 541.24
26	59 143.54	26 286.02	50 172.94	135 602.49	2 578 428.63	56	11 509.68	5 115.41	97 806.79	114 431.88	413 734.45
27	58 014.64	25 784.29	51 301.83	135 100.76	2 527 126.80	57	9 309.03	4 137.34	100 007.45	113 453.82	313 727.00
28	56 860.35	25 271.27	52 456.12	134 587.74	2 474 670.69	58	7 058.86	3 137.27	102 257.61	112 453.74	211 469.39
29	55 680.09	24 746.71	53 636.38	134 063.18	2 421 034.30	59	4 758.06	2 114.69	104 558.41	111 431.17	106 910.98
30	54 473.27	24 210.34	54 843.20	133 526.82	2 366 191.10	60	2 405.50	1 069.11	106 910.98	110 385.58	0.00

**Розрахунок кредитування оновлення основних засобів на основі стандартної схеми
(основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А)**

Період, міс	Проценти, грн	Комісія, грн	Повернена частина кредиту, грн	Загальна сума виплат, грн	Залишок заборгованості, грн	Період, міс	Проценти, грн	Комісія, грн	Повернена частина кредиту, грн	Загальна сума виплат, грн	Залишок заборгованості, грн
1	80 550.00	35 800.00	59 666.67	176 016.67	3 520 333.33	31	40 275.00	17 900.00	59 666.67	117 841.67	1 730 333.33
2	79 207.50	35 203.33	59 666.67	174 077.50	3 460 666.67	32	38 932.50	17 303.33	59 666.67	115 902.50	1 670 666.67
3	77 865.00	34 606.67	59 666.67	172 138.33	3 401 000.00	33	37 590.00	16 706.67	59 666.67	113 963.33	1 611 000.00
4	76 522.50	34 010.00	59 666.67	170 199.17	3 341 333.33	34	36 247.50	16 110.00	59 666.67	112 024.17	1 551 333.33
5	75 180.00	33 413.33	59 666.67	168 260.00	3 281 666.67	35	34 905.00	15 513.33	59 666.67	110 085.00	1 491 666.67
6	73 837.50	32 816.67	59 666.67	166 320.83	3 222 000.00	36	33 562.50	14 916.67	59 666.67	108 145.83	1 432 000.00
7	72 495.00	32 220.00	59 666.67	164 381.67	3 162 333.33	37	32 220.00	14 320.00	59 666.67	106 206.67	1 372 333.33
8	71 152.50	31 623.33	59 666.67	162 442.50	3 102 666.67	38	30 877.50	13 723.33	59 666.67	104 267.50	1 312 666.67
9	69 810.00	31 026.67	59 666.67	160 503.33	3 043 000.00	39	29 535.00	13 126.67	59 666.67	102 328.33	1 253 000.00
10	68 467.50	30 430.00	59 666.67	158 564.17	2 983 333.33	40	28 192.50	12 530.00	59 666.67	100 389.17	1 193 333.33
11	67 125.00	29 833.33	59 666.67	156 625.00	2 923 666.67	41	26 850.00	11 933.33	59 666.67	98 450.00	1 133 666.67
12	65 782.50	29 236.67	59 666.67	154 685.83	2 864 000.00	42	25 507.50	11 336.67	59 666.67	96 510.83	1 074 000.00
13	64 440.00	28 640.00	59 666.67	152 746.67	2 804 333.33	43	24 165.00	10 740.00	59 666.67	94 571.67	1 014 333.33
14	63 097.50	28 043.33	59 666.67	150 807.50	2 744 666.67	44	22 822.50	10 143.33	59 666.67	92 632.50	954 666.67
15	61 755.00	27 446.67	59 666.67	148 868.33	2 685 000.00	45	21 480.00	9 546.67	59 666.67	90 693.33	895 000.00
16	60 412.50	26 850.00	59 666.67	146 929.17	2 625 333.33	46	20 137.50	8 950.00	59 666.67	88 754.17	835 333.33
17	59 070.00	26 253.33	59 666.67	144 990.00	2 565 666.67	47	18 795.00	8 353.33	59 666.67	86 815.00	775 666.67
18	57 727.50	25 656.67	59 666.67	143 050.83	2 506 000.00	48	17 452.50	7 756.67	59 666.67	84 875.83	716 000.00
19	56 385.00	25 060.00	59 666.67	141 111.67	2 446 333.33	49	16 110.00	7 160.00	59 666.67	82 936.67	656 333.33
20	55 042.50	24 463.33	59 666.67	139 172.50	2 386 666.67	50	14 767.50	6 563.33	59 666.67	80 997.50	596 666.67
21	53 700.00	23 866.67	59 666.67	137 233.33	2 327 000.00	51	13 425.00	5 966.67	59 666.67	79 058.33	537 000.00
22	52 357.50	23 270.00	59 666.67	135 294.17	2 267 333.33	52	12 082.50	5 370.00	59 666.67	77 119.17	477 333.33
23	51 015.00	22 673.33	59 666.67	133 355.00	2 207 666.67	53	10 740.00	4 773.33	59 666.67	75 180.00	417 666.67
24	49 672.50	22 076.67	59 666.67	131 415.83	2 148 000.00	54	9 397.50	4 176.67	59 666.67	73 240.83	358 000.00
25	48 330.00	21 480.00	59 666.67	129 476.67	2 088 333.33	55	8 055.00	3 580.00	59 666.67	71 301.67	298 333.33
26	46 987.50	20 883.33	59 666.67	127 537.50	2 028 666.67	56	6 712.50	2 983.33	59 666.67	69 362.50	238 666.67
27	45 645.00	20 286.67	59 666.67	125 598.33	1 969 000.00	57	5 370.00	2 386.67	59 666.67	67 423.33	179 000.00
28	44 302.50	19 690.00	59 666.67	123 659.17	1 909 333.33	58	4 027.50	1 790.00	59 666.67	65 484.17	119 333.33
29	42 960.00	19 093.33	59 666.67	121 720.00	1 849 666.67	59	2 685.00	1 193.33	59 666.67	63 545.00	59 666.67
30	41 617.50	18 496.67	59 666.67	119 780.83	1 790 000.00	60	1 342.50	596.67	59 666.67	61 605.83	0.00

За допомогою функції “ПЛТ” MS “Excel” розраховуємо суму щомісячного платежу за кредитом. З табл. 3.10 бачимо, що кожного місяця, до кінця строку дії кредитного договору, позичальник зобов’язаний сплачувати від 145116 грн до 110910 грн. платежу за кредитом. Ця сума складається з частини вартості основної суми кредиту та відсотків за користування кредитом (табл. 3.10, табл..3.11).

Відповідно до розрахунків з кредитування оновлення основних засобів потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А отримали наступні результати:

1) за ануїтетною схемою: погашення основної суми боргу – 3580000 грн; виплата процентів за кредитом – 2978988,34 грн; виплата комісії – 1323994,82 грн; загальна сума виплат – 7882983,16 грн.

2) за стандартною схемою: погашення основної суми боргу – 3580000 грн; виплата процентів за кредитом – 2456775 грн; виплата комісії – 1091900 грн; загальна сума виплат – 7128675 грн.

Порівняння схем нарахування кредитних платежів наведено в табл.3.12.

Таблиця 3.12

Порівняння схем нарахування кредитних платежів за основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А

Показники кредитних платежів	Ануїтетна схема	Стандартна схема	Відхилення (+,-)
Погашення основною суми боргу, грн.	3580000	3580000	0
Виплата процентів, грн	2978988,34	2456775	-522213,3
Виплата комісії, грн.	1323994,82	1091900	-232094,8
Загальна сума виплат, грн	7882983,16	7128675	-754308,2

Як бачимо найбільш привабливою схемою нарахування кредитних платежів є стандартне нарахування. Якщо використовувати стандартну схему отримаємо економію коштів у 754308,2 грн.

Розрахунок кредитних платежів з оновлення основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010 наведено в табл..3.13. та табл..3.14.

Таблиця 3.13

**Розрахунок кредитування оновлення основних засобів на основі ануїтетної схеми
(основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010)**

Період, міс	Проценти, грн	Повернена частина кредиту, грн	Загальна сума виплат, грн	Комісія, грн	Залишок заборгованості, грн	Період, міс	Проценти, грн	Комісія, грн	Повернена частина кредиту, грн	Загальна сума виплат, грн	Залишок заборгованості, грн
1	154 575.00	68 700.00	55 202.70	278 477.70	6 814 797.30	31	102 165.92	45 407.08	107 611.78	255 184.77	4 433 095.73
2	153 332.94	68 147.97	56 444.76	277 925.67	6 758 352.54	32	99 744.65	44 330.96	110 033.05	254 108.66	4 323 062.68
3	152 062.93	67 583.53	57 714.77	277 361.23	6 700 637.77	33	97 268.91	43 230.63	112 508.79	253 008.33	4 210 553.89
4	150 764.35	67 006.38	59 013.35	276 784.08	6 641 624.42	34	94 737.46	42 105.54	115 040.24	251 883.24	4 095 513.65
5	149 436.55	66 416.24	60 341.15	276 193.94	6 581 283.27	35	92 149.06	40 955.14	117 628.64	250 732.84	3 977 885.01
6	148 078.87	65 812.83	61 698.83	275 590.53	6 519 584.45	36	89 502.41	39 778.85	120 275.29	249 556.55	3 857 609.72
7	146 690.65	65 195.84	63 087.05	274 973.54	6 456 497.40	37	86 796.22	38 576.10	122 981.48	248 353.80	3 734 628.24
8	145 271.19	64 564.97	64 506.51	274 342.67	6 391 990.89	38	84 029.14	37 346.28	125 748.56	247 123.98	3 608 879.68
9	143 819.79	63 919.91	65 957.90	273 697.61	6 326 032.98	39	81 199.79	36 088.80	128 577.91	245 866.50	3 480 301.77
10	142 335.74	63 260.33	67 441.96	273 038.03	6 258 591.02	40	78 306.79	34 803.02	131 470.91	244 580.72	3 348 830.86
11	140 818.30	62 585.91	68 959.40	272 363.61	6 189 631.62	41	75 348.69	33 488.31	134 429.01	243 266.01	3 214 401.86
12	139 266.71	61 896.32	70 510.99	271 674.02	6 119 120.63	42	72 324.04	32 144.02	137 453.66	241 921.72	3 076 948.20
13	137 680.21	61 191.21	72 097.49	270 968.91	6 047 023.15	43	69 231.33	30 769.48	140 546.37	240 547.18	2 936 401.83
14	136 058.02	60 470.23	73 719.68	270 247.93	5 973 303.47	44	66 069.04	29 364.02	143 708.66	239 141.72	2 792 693.17
15	134 399.33	59 733.03	75 378.37	269 510.73	5 897 925.10	45	62 835.60	27 926.93	146 942.10	237 704.63	2 645 751.07
16	132 703.31	58 979.25	77 074.39	268 756.95	5 820 850.71	46	59 529.40	26 457.51	150 248.30	236 235.21	2 495 502.77
17	130 969.14	58 208.51	78 808.56	267 986.21	5 742 042.15	47	56 148.81	24 955.03	153 628.89	234 732.73	2 341 873.88
18	129 195.95	57 420.42	80 581.75	267 198.12	5 661 460.40	48	52 692.16	23 418.74	157 085.54	233 196.44	2 184 788.34
19	127 382.86	56 614.60	82 394.84	266 392.30	5 579 065.56	49	49 157.74	21 847.88	160 619.96	231 625.58	2 024 168.38
20	125 528.98	55 790.66	84 248.72	265 568.36	5 494 816.84	50	45 543.79	20 241.68	164 233.91	230 019.38	1 859 934.47
21	123 633.38	54 948.17	86 144.32	264 725.87	5 408 672.52	51	41 848.53	18 599.34	167 929.17	228 377.04	1 692 005.30
22	121 695.13	54 086.73	88 082.57	263 864.42	5 320 589.95	52	38 070.12	16 920.05	171 707.58	226 697.75	1 520 297.72
23	119 713.27	53 205.90	90 064.43	262 983.60	5 230 525.52	53	34 206.70	15 202.98	175 571.00	224 980.68	1 344 726.72
24	117 686.82	52 305.26	92 090.88	262 082.96	5 138 434.65	54	30 256.35	13 447.27	179 521.35	223 224.97	1 165 205.37
25	115 614.78	51 384.35	94 162.92	261 162.05	5 044 271.73	55	26 217.12	11 652.05	183 560.58	221 429.75	981 644.79
26	113 496.11	50 442.72	96 281.59	260 220.42	4 947 990.14	56	22 087.01	9 816.45	187 690.69	219 594.15	793 954.10
27	111 329.78	49 479.90	98 447.92	259 257.60	4 849 542.22	57	17 863.97	7 939.54	191 913.73	217 717.24	602 040.36
28	109 114.70	48 495.42	100 663.00	258 273.12	4 748 879.22	58	13 545.91	6 020.40	196 231.79	215 798.10	405 808.57
29	106 849.78	47 488.79	102 927.92	257 266.49	4 645 951.30	59	9 130.69	4 058.09	200 647.01	213 835.79	205 161.56
30	104 533.90	46 459.51	105 243.80	256 237.21	4 540 707.51	60	4 616.14	2 051.62	205 161.56	211 829.32	0.00

Розрахунок кредитування оновлення основних засобів на основі стандартної схеми
(основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010)

Період, міс	Проценти, грн	Повернена частина кредиту, грн	Загальна сума виплат, грн	Комісія, грн	Залишок заборгованості, грн	Період, міс	Проценти, грн	Комісія, грн	Повернена частина кредиту, грн	Загальна сума виплат, грн	Залишок заборгованості, грн
1	154 575.00	68 700.00	114 500.00	337 775.00	6 755 500.00	31	77 287.50	34 350.00	114 500.00	226 137.50	3 320 500.00
2	151 998.75	67 555.00	114 500.00	334 053.75	6 641 000.00	32	74 711.25	33 205.00	114 500.00	222 416.25	3 206 000.00
3	149 422.50	66 410.00	114 500.00	330 332.50	6 526 500.00	33	72 135.00	32 060.00	114 500.00	218 695.00	3 091 500.00
4	146 846.25	65 265.00	114 500.00	326 611.25	6 412 000.00	34	69 558.75	30 915.00	114 500.00	214 973.75	2 977 000.00
5	144 270.00	64 120.00	114 500.00	322 890.00	6 297 500.00	35	66 982.50	29 770.00	114 500.00	211 252.50	2 862 500.00
6	141 693.75	62 975.00	114 500.00	319 168.75	6 183 000.00	36	64 406.25	28 625.00	114 500.00	207 531.25	2 748 000.00
7	139 117.50	61 830.00	114 500.00	315 447.50	6 068 500.00	37	61 830.00	27 480.00	114 500.00	203 810.00	2 633 500.00
8	136 541.25	60 685.00	114 500.00	311 726.25	5 954 000.00	38	59 253.75	26 335.00	114 500.00	200 088.75	2 519 000.00
9	133 965.00	59 540.00	114 500.00	308 005.00	5 839 500.00	39	56 677.50	25 190.00	114 500.00	196 367.50	2 404 500.00
10	131 388.75	58 395.00	114 500.00	304 283.75	5 725 000.00	40	54 101.25	24 045.00	114 500.00	192 646.25	2 290 000.00
11	128 812.50	57 250.00	114 500.00	300 562.50	5 610 500.00	41	51 525.00	22 900.00	114 500.00	188 925.00	2 175 500.00
12	126 236.25	56 105.00	114 500.00	296 841.25	5 496 000.00	42	48 948.75	21 755.00	114 500.00	185 203.75	2 061 000.00
13	123 660.00	54 960.00	114 500.00	293 120.00	5 381 500.00	43	46 372.50	20 610.00	114 500.00	181 482.50	1 946 500.00
14	121 083.75	53 815.00	114 500.00	289 398.75	5 267 000.00	44	43 796.25	19 465.00	114 500.00	177 761.25	1 832 000.00
15	118 507.50	52 670.00	114 500.00	285 677.50	5 152 500.00	45	41 220.00	18 320.00	114 500.00	174 040.00	1 717 500.00
16	115 931.25	51 525.00	114 500.00	281 956.25	5 038 000.00	46	38 643.75	17 175.00	114 500.00	170 318.75	1 603 000.00
17	113 355.00	50 380.00	114 500.00	278 235.00	4 923 500.00	47	36 067.50	16 030.00	114 500.00	166 597.50	1 488 500.00
18	110 778.75	49 235.00	114 500.00	274 513.75	4 809 000.00	48	33 491.25	14 885.00	114 500.00	162 876.25	1 374 000.00
19	108 202.50	48 090.00	114 500.00	270 792.50	4 694 500.00	49	30 915.00	13 740.00	114 500.00	159 155.00	1 259 500.00
20	105 626.25	46 945.00	114 500.00	267 071.25	4 580 000.00	50	28 338.75	12 595.00	114 500.00	155 433.75	1 145 000.00
21	103 050.00	45 800.00	114 500.00	263 350.00	4 465 500.00	51	25 762.50	11 450.00	114 500.00	151 712.50	1 030 500.00
22	100 473.75	44 655.00	114 500.00	259 628.75	4 351 000.00	52	23 186.25	10 305.00	114 500.00	147 991.25	916 000.00
23	97 897.50	43 510.00	114 500.00	255 907.50	4 236 500.00	53	20 610.00	9 160.00	114 500.00	144 270.00	801 500.00
24	95 321.25	42 365.00	114 500.00	252 186.25	4 122 000.00	54	18 033.75	8 015.00	114 500.00	140 548.75	687 000.00
25	92 745.00	41 220.00	114 500.00	248 465.00	4 007 500.00	55	15 457.50	6 870.00	114 500.00	136 827.50	572 500.00
26	90 168.75	40 075.00	114 500.00	244 743.75	3 893 000.00	56	12 881.25	5 725.00	114 500.00	133 106.25	458 000.00
27	87 592.50	38 930.00	114 500.00	241 022.50	3 778 500.00	57	10 305.00	4 580.00	114 500.00	129 385.00	343 500.00
28	85 016.25	37 785.00	114 500.00	237 301.25	3 664 000.00	58	7 728.75	3 435.00	114 500.00	125 663.75	229 000.00
29	82 440.00	36 640.00	114 500.00	233 580.00	3 549 500.00	59	5 152.50	2 290.00	114 500.00	121 942.50	114 500.00
30	79 863.75	35 495.00	114 500.00	229 858.75	3 435 000.00	60	2 576.25	1 145.00	114 500.00	118 221.25	0.00

Відповідно до розрахунків з кредитування оновлення основних засобів потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010 отримали наступні результати:

1) за ануїтетною схемою:

- погашення основної суми боргу – 6870000 грн;
- виплата процентів за кредитом – 5716661,99 грн;
- виплата комісії – 2540738,66 грн;
- загальна сума виплат – 15127400,65 грн.

2) за стандартною схемою:

- погашення основної суми боргу – 6870000 грн;
- виплата процентів за кредитом – 4714537,5 грн;
- виплата комісії – 2095350 грн;
- загальна сума виплат – 13679887,5 грн.

Таблиця 3.12

Порівняння схем нарахування кредитних платежів за основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010

Показники кредитних платежів	Ануїтетна схема	Стандартна схема	Відхилення (+,-)
Погашення основною суми боргу, грн.	6870000	6870000	0
Виплата процентів, грн	2540738,66	2095350	-445388,66
Виплата комісії, грн.	5716661,99	4714537,5	-1002124,5
Загальна сума виплат, грн	15127400,7	13679888	-1447513,2

Як бачимо найбільш привабливою схемою нарахування кредитних платежів є стандартне нарахування. Якщо використовувати стандартну схему отримаємо економію коштів у 1447513,2 грн.

Порівнюючи стандартну схему кредитування з лізингом рівними частинами, можна віддати стовідсоткову перевагу лізингу з амортизацією боргу рівними частинами (табл.3.13). Загальна економія від застосування лізингу становить 649335 грн. та 1245647,5 грн.

Таблиця 3.13

Порівняння та розрахунок економії лізингових платежів та кредиту

Лізингові періоди	Регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами	Кредитування за стандартною схемою	Економія від фінансування, грн..
Оновлення основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А за допомогою найбільш ефективних форм фінансування			
Платежі	6479340	7128675	649335
Оновлення основні засоби потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010 за допомогою найбільш ефективних форм фінансування			
Платежі	12434240	13679887,5	1245647,5

3.3. Збільшення маси прибутковості ПАТ «Гідросила МЗТГ» як фактор зміцнення фінансової безпеки

Сучасний інноваційний розвиток промисловості України не можливий без суттєвих інвестицій як у виробничі засоби суб'єктів господарювання, так і в інструменти фінансового ринку, в інші підприємства тощо.

Питання інвестування належать до одних з найважливіших, від яких залежить успішне функціонування і розвиток вітчизняної промисловості в умовах ринкової економіки. Завдяки реальним і фінансовим інвестиціям розширюються й удосконалюються виробничі потужності та основні фонди, забезпечуються необхідні пропорції, покращується фінансовий стан промислових підприємств.

При цьому перед економічними службами підприємств виникає проблема об'єктивного економічного оцінювання майбутніх капіталовкладень, визначення найбільш привабливих інвестиційних проектів з точки зору їхньої прийнятності, масштабності, ефективності, ризикованості й ліквідності.

Розглянемо основні динамічні показники за допомогою яких будемо розраховувати ефективність лізингових платежів.

Метод чистої теперішньої вартості (NPV)

Чиста теперішня вартість (NPV) проекту розраховується як сума всіх майбутніх грошових потоків, дисконтованих за певною ставкою дохідності, за винятком дисконтованої вартості вкладених інвестицій. Правило чистої теперішньої вартості ілюструється формулою:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{R_t}{(1+k)^t} - C, \quad (3.8)$$

Де

R_t - очікувані чисті грошові потоки;

k - ставка дохідності, що вимагається від проекту;

C - початкова витрата капіталу, що здійснюється зараз (або ж теперішні вартості всіх витрат).

Інакше кажучи, чиста теперішня вартість (NPV) є сумою всіх очікуваних грошових потоків (R_t), починаючи з першого року ($t = 1$) до кінця життєвого циклу проекту (n), дисконтована за ставкою дисконтування проекту k , зменшена на вартість коштів, інвестованих у проект.

Індекс дохідності інвестицій (PI)

Індекс прибутковості (PI) є часткою від ділення очікуваних майбутніх грошових потоків на початкові витрати:

$$PI = \frac{\sum_{t=1}^n R_t / (1+k)^t}{C}. \quad (3.9)$$

Внутрішня норма доходу (IRR)

Внутрішньою нормою дохідності (IRR) є ставка дохідності, яка прирівнює очікувані чисті грошові потоки до початкових витрат. Для розрахунку IRR необхідно обчислити щодо R таку формулу:

$$0 = \sum_{t=1}^n \frac{R_t}{(1+r)^t} - C, \quad (3.10)$$

Де

r - ставка дохідності, яка дає $NPV = 0$.

Дисконтований строк окупності (DPP)

$$DPP = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} \geq I_0 \quad (3.11)$$

Де

n – кількість періодів;

CF_t – грошові кошти в період t ;

r – ставка дисконтування;

I_0 – первинні інвестиції

Оновлення основних засобів збільшить обсяг прибутковості машинобудівного підприємства на 95%. Виходячи зі збільшення чистого прибутку та регулярних платежів по лізингу можна розрахувати всі розглянуті вище показники ефективності інвестицій. Прийmemo ставку дисконту у розмірі 12% та розглянемо всі отримані показники в таблиці 3.14.

Таблиця 3.14

Розрахуємо показників ефективності оновлення основних засобів

Показник	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік
Вартість збільшення чистого фінансового результату машинобудівного підприємства, грн	4420350	4420350	4420350	4420350	4420350
Лізингові платежі, грн	4911100	4346908	3782716	3782716	3218524
Дисконтований чистий фінансовий результат, грн	4018500	3653182	3321074	3019159	2744690
Дисконтовані лізингові платежі, грн	4464636,4	3592486	2842011	2583646	1998450

Розрахуємо показники ефективності інвестицій:

$$1) NPV = 16756604 - 15481229,36 = 1275374,64;$$

$$2) PI = \frac{16756604}{15481229,36} = 1,082 \text{ або } 108,2\%;$$

3)

$IRR = 60\%$ розраховано за допомогою функції ВСД у табличному процесорі EXCEL;

$$4) DPP = 11 \text{ місяців}$$

Оновлення основних засобів буде доцільним. В результаті машинобудівне підприємство отримує чисту приведену вартість у розмірі 1275374,64 грн, індекс дохідності 108,2%, період окупності 11 місяців та внутрішню норму дохідності 60%.

ВИСНОВКИ

Виходячи з результатів кваліфікаційної роботи можна зробити наступні висновки:

1) Визначено організаційно – економічну характеристику підприємства. Об'єктом дослідження є машинобудівне підприємство ПАТ "Гідросила МЗТГ".

Місія ПАТ "Гідросила МЗТГ": "Задоволення потреб ринку в гідророзподільниках та гідроциліндрах для мобільних машин шляхом їх розробки і виробництва з використанням передових технологій, кваліфікованого персоналу, ґрунтуючись на розвитку традицій підприємства в області якості, культури виробництва і взаємовідносин між людьми".

Основна мета роботи підприємства - отримання прибутку від виробництва та реалізації готової продукції в інтересах акціонерів, покращення добробуту акціонерів у вигляді зростання ринкової вартості акцій, отримання акціонерами дивідендів, покращення інвестиційної привабливості підприємства, а також задоволення потреб підприємств всіх форм власності та громадян в продукції та послугах шляхом здійснення виробничо-господарської діяльності.

Номенклатура основних видів продукції: розподільники гідравлічні моноблочні, розподільники гідравлічні секційні, розподільник гідропідсилювача 50-3406015А, розподільник спеціальний 820-4634010, клапана гідравлічні.

Застосовуються розподільники для розподілу робочої рідини в об'ємних гідроприводах тракторів, сільськогосподарських, дорожньо - будівельних, вантажопідійомних, комунальних, лісозаготівельних машин і іншої мобільної техніки.

Машинобудівне підприємство має динамічно зростаючі обсяги продажу за останні три роки. За аналізований період (2015р.-2019р.) абсолютний показник зростання чистого доходу склав 46 млн.грн.

Позитивний факт - зростання чистого доходу більшими темпами ніж собівартість. Темп зростання собівартості продукції складає 140%, чистого доходу – 153%.

Стабільність функціонування ПАТ «Гідросила МЗТГ» підтверджують показники прибутковості. Нажаль два роки з аналізованого динамічного ряду є збитковими, а саме: у 2015р. машинобудівне підприємство отримало збиток у розмірі 3261 тис.грн; 2016р. – 12 тис.грн.

Маса прибутковості за період стабільності підприємства (2017-2019рр.) складає 38701 тис.грн (за валовим прибутком) та 9838 тис.грн (за чистим прибутком).

ПАТ «Гідросила МЗТГ» постійно модернізує та оновлює свої основні засоби, підтвердженням тому є зростання вартості основних засобів майже у 2,2 рази (загальна вартість основних засобів у грошовому вимірі збільшилась на 88 млн.грн).

Вартість оборотних засобів підприємства постійно знижувалась на протязі 2015-2019рр., у відсотковому значенні падіння складало 58%. Значного зростання оборотні засоби зазнали у 2019р., показник не тільки зріс, але і перевищив рівень базового 2015р. (темп зростання – 107,5; вартісне значення – 32905 тис.грн.).

Позитивні тенденції мають витрати на оплату праці та вартість власного капіталу. У зв'язку з постійним стимулюванням праці, мотивацією персоналу, зростанням мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, витрати на оплату праці збільшились на 8037 тис.грн (53%).

Машинобудівне підприємство постійного нарощує резервний капітал, також має значні обсяги нерозподіленого прибутку, тому вартість власного капіталу збільшилось за п'ять останніх років на 30%.

2) Проаналізовано ефективність діяльності промислового підприємства.

У зв'язку з значними адміністративними, іншими операційними витратами та витратами на збут (їх вартість складала у 2015р. майже 16,7

млн.грн.), а також виникненням фінансових витрат та інших витрат у розмірі 0,5 та 6 млн.грн відповідно, збиток підприємства 2015р. досяг розміру 3,261 млн.грн.

Причина збитковості машинобудівного підприємства у 2016р. (збиток 12 тис.грн): непередбачені фінансові, інші витрати та значні податкові платежі.

Починаючи з 2017р. підприємство веде прибуткову діяльність та отримує позитивний чистий фінансовий результат, який постійно збільшується.

Набільш рентабельними роками за аналізований період є 2017р. та 2019р. Майже всі показники рентабельності знаходяться в межах 2-6%. Середній показник рентабельності галузі машинобудування складає 5-7%. Бажано покращити рівень рентабельності господарської діяльності за рахунок різноманітних інноваційних пропозицій.

3) Проаналізовано фінансову безпеку матеріально - технічної бази промислового підприємства.

Загальна вартість основних засобів збільшилась, якщо порівнювати 2019р. з 2015р. на 59404 тис.грн (на 111%), в тому числі за рахунок:

- збільшення вартості будівель та споруд на 19276 тис.грн (темپ приросту 57,9%);

- збільшення вартості машин та обладнання на 38700 тис.грн (темп приросту 213,6%);

- збільшення вартості інших основних засобів на 1776 тис.грн (темп приросту 163%).

Єдина група основних засобів виробничого призначення вартість якої постійно зменшується – транспортні засоби. Вартість транспортних засобів зменшилась на 348 тис.грн (32,3%).

Крім аналізу основних засобів за групами та аналізу структури можна дослідити їх призначення. Основні засоби за призначенням можуть бути виробничими та невиробничими.

Позитивні зміни спостерігаються у динаміці виробничих та невиробничих фондів. Основні засоби виробничого призначення, як вже згадувалось збільшились на 59404 тис.грн (на 111%).

Засоби невиробничого призначення займають 0,3-0,5% загальної вартості основних засобів, їх вартість з кожним роком збільшується, порівнюючи 2019р. з 2015р. невиробничі основні засоби зросли до показника 404 тис.грн (темп зростання склав 209,3%).

На протязі чотирьох років (2015-2019рр.) розвивається негативна структура основних засобів машинобудівного підприємства. Основні риси деградованої структури: зростання з кожним роком питомої ваги будівель та споруд (за 4 роки показник структури збільшився з 62,12% до 72,38%) та скорочення таких груп основних засобів, як: машини та обладнання, транспортні засоби.

Вартість машин та обладнання, порівнюючи 2018р. з 2015р. зменшилась на 2122 тис.грн (11,7%), питома вага данної групи основних засобів теж зменшилась з 33,83% до 21,92%.

Вартість транспортних засобів, порівнюючи 2019р. з 2015р. зменшилась на 348 тис.грн. (32,3%), питома вага данної групи основних засобів має тенденцію до зниження з 2,02% до 0,65%.

Позитивні зміни спостерігаються у 2019р. Координально змінилась структура основних засобів. На перше місце виходить вартість машин та обладнання: збільшення вартості на 40822 тис.грн (в 3,5 рази), зміна питомої ваги на 28,38 в.п.

Нажаль кадастрофічні тенденції вартості транспортних засобів у 2019р. не зазнали змін.

Показник фондівддачі знаходиться в межах 1,23-1,69 грн. Причина тому постійне оновлення та збільшення вартості основних засобів, а також зростання незначними темпами чистого доходу від реалізації.

Про низьку ефективність основних засобів свідчить розрахований рівень рентабельності, який складає лише 4-5%.

Фондомісткість збільшилась, порівнюючи 2019р. з 2018р. з 0,66 до 0,71 грн; фондоозброєність зросла порівнюючи 2019р. з 2015р. на 97,06 тис.грн/чол.. Причиною закономірного збільшення фондоозброєності криється у двох причинах: скороченні середньооблікової чисельності персоналу та значної кількості введених у виробництво основних засобів (23500 тис.грн у 2019р.).

Основні засоби постійно оновлюються, про це свідчить коефіцієнт оновлення, який має високі значення у 2015,2016,2019рр. – 14-16%.

Коефіцієнт зносу дещо збільшився за останні п'ять років з 28% до 31%, але придатність фондів все одно знаходиться на високому рівні – 63-72%.

4) Проаналізовано фінансову безпеку фінансових ресурсів промислового підприємства.

Зменшення коефіцієнта фінансової незалежності й збільшення коефіцієнтів фінансової залежності та фінансового ризику свідчать про більш нестійкий фінансовий стан ПАТ «Гідросила МЗТГ», що склався на протязі п'яти років.

Сума власного капіталу за п'ять років збільшилась на 19427 тис. грн., або на 30 %. Це відбулося за рахунок постійно позитивно зростаючого нерозподіленого прибутку на протязі чотирьох років (2013-2016рр.).

Найменшу питому вагу має резервний капітал: 2,86 % у 2015 році, 2,35 % у 2019 році.

Машинобудівне підприємство використовує в свої діяльності поточні позикові кошти. Порівнюючи 2019р. з 2015р. можна стверджувати, що їх величина зросла більш як утричі – на 43524 тис.грн, або 312 %. Це відбулося за рахунок всіх складових, а саме: кредиторської заборгованості за товари на 10849 тис.грн, розрахунків з бюджетом на 212 тис.грн, оплати праці на 444 тис.грн., розрахунків за державними авансами – 1473 тис.грн.

5) Машинобудівне підприємство ПАТ «Гідросила МЗТГ» має позитивну економічну динаміку: постійне зростання чистого доходу від

реалізації та чистих фінансових результатів; зростання фонду оплати праці працівників, позитивні значення рентабельності.

Але існує ряд негативних позицій, які значно можуть значно вплинути на фінансову безпеку машинобудівного підприємства:

- структура основних засобів є деградованою, з явно вираженою питомою вагою будівель та споруд. Питома вага транспортних засобів, машин та обладнання з кожним роком скорочується;

- підприємство оновлює основні засоби тільки за рахунок власних джерел фінансування, що призводить до скорочення вартості оборотних коштів, збільшення утрічі поточної заборгованості підприємства.

- нестабільна структура джерел фінансування значно впливає на ліквідні кошти машинобудівного підприємства

Виходячи з ряду недоліків машинобудівного підприємства запропоновано наступні джерела фінансування оновлення основних засобів: інвестиційне кредитування комерційними банками та лізинг. Використання наведених джерел фінансування забезпечить достатній рівень фінансової безпеки підприємства та дасть змогу покращити показники прибутковості.

Розраховано поетапно різні схеми лізингових платежів: регулярні постійні платежі (ануїтет), регулярні платежі з постійним темпом зміни, регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами

На практиці, лізингові компанії частіше за все використовують дві схеми з наведених: ануїтет та платежі з рівномірним погашенням вартості предмету лізингу. При цьому слід зазначити, що при рівних умовах щодо відсоткової ставки, строку лізингу та викупної вартості абсолютний дохід від застосування ануїтету завжди буде більший.

Виходячи з розрахунків для ПАТ «Гідросила МЗТГ» найбільш привабливий варіант лізингових схем:

- для оновлення основних засобів потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А - регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами, вартість платежів складає 6479340

грн, в тому числі основна сума погашення – 3579000 грн. та відсотки 2900340 грн.

- для оновлення основних засобів потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010 - регулярні платежі з амортизацією боргу рівними частинами, вартість платежів складе 12434240 грн., в тому числі основна сума погашення 6869000 грн та відсотки 5565240 грн.

За аналогією з фінансовим лізингом визначили грошові потоки за кредитом.

Отже, отримуємо кредит у комерційному банку у сумі 3580000 та 6870000 грн, з відсотковою ставкою 27 % річних терміном 60 місяців та 1% комісією, за ануїтетною та стандартною схемою виплати кредиту.

Відповідно до розрахунків з кредитування оновлення основних засобів потокової лінії з виробництва розподільника гідропідсилювача 50-3406015А отримали наступні результати:

1) за ануїтетною схемою:

- погашення основної суми боргу – 3580000 грн;
- виплата процентів за кредитом – 2978988,34 грн;
- виплата комісії – 1323994,82 грн;
- загальна сума виплат – 7882983,16 грн.

2) за стандартною схемою:

- погашення основної суми боргу – 3580000 грн;
- виплата процентів за кредитом – 2456775 грн;
- виплата комісії – 1091900 грн;
- загальна сума виплат – 7128675 грн.

Найбільш привабливою схемою нарахування кредитних платежів є стандартне нарахування. Якщо використовувати стандартну схему отримаємо економію коштів у 754308,2 грн.

Відповідно до розрахунків з кредитування оновлення основних засобів потокової лінії з виробництва розподільника спеціального 820-4634010 отримали наступні результати:

1) за ануїтетною схемою:

- погашення основної суми боргу – 6870000 грн;
- виплата процентів за кредитом – 5716661,99 грн;
- виплата комісії – 2540738,66 грн;
- загальна сума виплат – 15127400,65 грн.

2) за стандартною схемою:

- погашення основної суми боргу – 6870000 грн;
- виплата процентів за кредитом – 4714537,5 грн;
- виплата комісії – 2095350 грн;
- загальна сума виплат – 13679887,5 грн.

Найбільш привабливою схемою нарахування кредитних платежів є стандартне нарахування. Якщо використовувати стандартну схему отримаємо економію коштів у 1447513,2 грн.

Порівнюючи стандартну схему кредитування з лізингом рівними частинами, можна віддати стовідсоткову перевагу лізингу з амортизацією боргу рівними частинами. Загальна економія від застосування лізингу становить 649335 грн. та 1245647,5 грн.

Оновлення основних засобів буде доцільним. В результаті машинобудівне підприємство отримує чисту приведену вартість у розмірі 1275374,64 грн, індекс дохідності 108,2%, період окупності 11 місяців та внутрішню норму дохідності 60%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гришко Н.Є. Економічна безпека підприємства: сутність, функціональні складові. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Х.: НТУ «ХПІ». 2009. №36-1.С.161-169
2. Ковалев Д., Сухорукова Т. Экономическая безопасность предприятия. Экономика Украины. 1998. №10. С.48-52.
3. Чупіс А.В. Фінансова безпека сільськогосподарських підприємств. Вісник Сумського аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». 2009. № 2. С. 44–48.
4. Подлужная Н.А. Выбор критерия экономической безопасности предприятия. Наукові праці Донецького державного технічного університету. Серія: Економічна.. 2002. Вип. 47. С.10-16.
5. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наукова монографія. Нац. академія управління. - К. : НАУ, 2010. 232 с.
6. Пілова Д.П. Обґрунтування рівня економічної безпеки підприємства як критерію оцінки результатів його господарської діяльності. Економіка: проблеми теорії та практики. 2007. Вип.224. Т.4. С. 900-910.
7. Пономарев В.П. Экономическая безопасность предприятия: сущность и критерии оценки. Вісник Східноукраїнського державного університету. - 1998. № 5, т.2. С. 90-96.
8. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. К. 2008. с.43-46.
9. Судакова О.І. Формування системи управління економічною безпекою підприємництва. Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць. Вип. 231: В 9 т. - Том VIII. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. –С. 1652-1661.

10. Журавка О. С. Теоретичні аспекти формування системи фінансової безпеки підприємства. Інноваційна економіка. 2012. № 4. С. 234-237.
11. Хайлова Т.В. Основи комплексного підходу до управління економічною безпекою підприємництва. Державне управління процесами життєдіяльності і галузевого розвитку регіону: Зб. наук. пр. Серія "Державне управління". Т. IV. Вип. 25. Донецьк: ДонДАУ, 2003. С. 235-240.
12. Шкарлет С.М. Еволюція категорії “безпека” в науковому та економічному середовищі. Формування ринкових відносин в Україні. - 2007. №6. С. 6- 12.
13. Ареф’єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. Актуальні проблеми економіки. 2009. №1(91). С.98-103.
14. Бендиков М. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационнометодический аспект). Консультант директора. 2000. № 2. С. 7-13.
15. Пластун, О. Л. Фінансова безпека господарських суб’єктів як ефективний засіб попередження банкрутства. Вісник Української академії банківської справи. 2006. № 2 (21). С. 57-60
16. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. Актуальні проблеми економіки. 2003. №3(21). С.11-20.
17. Мішина І.Г. Сутність та елементи економічної безпеки, їх значимість в процесі реалізації національної безпеки країни. Науковий журнал “Вісник технологічного університету поділля”(серія – економічні науки), № 2, Т.1. Хмельницький: ТУП, 2003. С. 66-69.
18. Гончаренко Л. П., Куценко Е. С. Управление безопасностью: Учеб. Пособие.-М: КНОРУС, 2005.-272 с.
19. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки // Економіст. – 2003. - №8, с. 65-67.

- 20.Нагорна І.І Оцінка стійкої економічної безпеки промислового підприємства// Економічний простір.-2008.-№19.-С. 243-255.
- 21.Антикризисное управление: от банкротства к фінансовому оздоровленію / Под ред. Г.П. Иванова. М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1995. 320 с.
- 22.Друкер П.Ф. Управление, нацеленное на результати. М.: Технол. шк. бизнеса, 1994. - 200 с.
- 23.Градов А. П., Кузин Б. И., Федотов А. В., Слабиков Г. В., Соколицын А. С. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой. СПб.: Специальная литература, 1996. 510 с.
- 24.Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств. Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2000. 412 с.
- 25.Фінансова безпека підприємства: навчальний посібник / Т. Б. Кузенко, Л. С. Мартюшева, О. В. Грачов, О. Ю. Литовченко. Харків: Вид. ХНЕУ. 2010. 304 с.
- 26.Горячева, К. С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3159/1/Gorjacheva.pdf> (дата звернення 11.09.20).
- 27.Матвійчук, Л. О. Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства. Економічні науки. 2010. №4(54). С. 330-332.
- 28.Амосов О.Ю. Формування системи оцінки фінансової безпеки підприємства. Экономика предприятия. 2012. № 1. С. 8–13
- 29.Портнова Г.О., Антоненко В.М. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2012. № 1. С. 345–355.
- 30.Рета, М. В. Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Вісник НТУ «ХП». 2013. № 21 (994). С. 29-37.
31. Сайт підприємства ПАТ «Гідросила - МЗТГ» URL: <http://hydrosilamztg.pat.ua/> (дата звернення 11.09.20).
- 32.Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Учеб.

- Пособие. 7-е изд. Мн.: Новое знание, 2002. 704 с.
33. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. К.: КНЕУ. 2001. 387 с.
34. Ковалев В.В. Финансовый анализ. М.: Финансы и статистика, 1998. 512 с.
35. Коваленко М.А. Лобанова Н.В. Оцінка ефективності санації підприємств. Фінанси України. 2005. №3. с. 147-151.
36. Котляр М.Л. Оцінка фінансової стійкості підприємства на базі аналітичних коефіцієнтів. Фінанси України. 2005. №1. С. 113-117.
37. Каминский О., Мороз Ю. Экспресс-анализ финансового состояния предприятия. Финансовая тема. 1997. №9. С.65.
38. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Негашев Е.В. Методика финансового анализа предприятия. М.: Юни-Глоб, 1992. 196 с.
39. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ. 2000. 460 с.
40. Костецький Я. І. Рентабельність як показник ефективності сільськогосподарського виробництва. Інноваційна економіка. 2012. № 2. С. 98-105.
41. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 № 723/97-ВР URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>. (дата звернення 11.09.20).
42. Амелін С. К. Сутність фінансового лізингу. Наукові праці НДФІ. - 2010. - Вип. 3. - С. 131-139
43. Макаренко А.П. Теоретико – методичні основи та практичні підходи до вдосконалення аудиту лізингових операцій. Економічний вісник Запорізької інженерної академії Вісник НБУ. – 2016. - Випуск 6-2 (06). С. 164-171
44. Шапуров О.О. Інвестиційне кредитування: навчально-методичний посібник для студентів ЗДІА спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної та заочної форм навчання. Запоріж. держ. інж. акад. – Запоріжжя: ЗДІА, 2016. – 132 с.